

Боқий фикр

Инсон манфаатлари
устуворлигини таъмин-
лаш — барча ислохот
ва ўзгаришларимизнинг
бош мақсадидир.

Ma'rifat

ENLIGHTENMENT XALQ ZIYOLILARI GAZETASI معرفت

Ислом КАРИМОВ 1931-yildan chiqqan boshlagan • E-mail: info@marifat.uz • 2013-yil 23-oktabr, chorshanba №84 (8629)

ОРАСТА ВА
БИЛИМДОН ҚИЗЛАР

Азал-азалдан халқимизда қиз бола тарбиясига катта эътибор қаратиб келинган. Қиз бола оила бекаси, унга берилган тарбия шу оиланинг мустақамлиги, ободлиги, фаровонлигини таъминлайди. 2011 йилдан бошлаб Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитаси ташаббуси билан республикадаги барча мактаблар, касб-хунар коллежлари ва академик лицейлар, олий таълим муассасаларида «Ораста қизлар» тўга-

раклари ташкил этилди. Пойтахтимизнинг қатор маҳаллаларида ҳам «Ораста ёшлар» ахборот-маслаҳат гуруҳлари фаолият кўрсатиб келмоқда.

Ўзбекистон Давлат консерваториясида ўрта махсус, касб-хунар таълим муассасалари ўқувчи-қизлари ўртасида ўтказилган «Ораста қизлар» фестивалининг республика босқичи бўлиб ўтди.

(Давоми 2-бетда.)

ТИЛ, ТАРАҚҚИЁТ ВА
МАЪНАВИЯТ

21 октябрь — Ўзбекистон Республикасининг
«Давлат тили ҳақида»ги қонуни
қабул қилинган кун

Ўзбек Миллий академик драма театрида ўзбек тилига давлат тили мақоми берилганининг 24 йиллигига бағишланган «Тил, тараққиёт ва маънавият» мавзусида маънавий-маърифий тадбир бўлиб ўтди.

Республика Маънавият тарғибот маркази томонидан Ўзбекистон Республикаси Маданият ва спорт ишлари вазирлиги, Ўзбекистон Рес-

публикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг Фан, таълим, маданият ва спорт масалалари қўмитаси, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ҳамкорлигида ташкил этилган ушбу тадбирда сенаторлар, депутатлар, ёзувчи ва шоирлар, тилшунослар, маънавий тарғиботчилари, ўқитувчилар иштирок этди.

(Давоми 4-бетда.)

ЎЗБЕКИСТОН
РЕСПУБЛИКАСИ
ВАЗИРЛАР
МАҲКАМАСИНИНГ
МАЖЛИСИ ТЎҒРИСИДА
АХБОРОТ

2013 йил 22 октябрда Вазирлар Маҳкамасининг мажлиси бўлиб ўтди. Мажлисида жорий йилнинг 9 ойида республикани ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари кўриб чиқилди ҳамда 2013 йил 18 январда республика Ҳукумати мажлисида Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов томонидан белгилаб берилган 2013 йилги иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор вазифаларини амалга оширилишини сўзсиз таъминлаш юзасидан чора-тадбирлар ишлаб чиқилди.

Мажлисида мамлакатни ривожлантиришнинг асосий макроиқтисодий кўрсаткичлари, энг аввало ишлаб чиқаришларни модернизациялаш, техник ва технологик жиҳатдан янгилашни жадаллаштириш ва кенгайтириш, йўл-транспорт ва коммуникация инфратузилмасини жадал ривожлантириш ҳисобига иқтисодиётнинг рақобатбардошлигини ошириш, таркибий қайта ўзгартиришларни чуқурлаштириш ҳамда иқтисодиёт тarmoқлари ва соҳалари фаолиятини диверсификациялаш, шунингдек, аҳоли бандлигини, ҳаёти даражаси ва сифатини изчил ошириш юзасидан амалга оширилаётган чора-тадбирларнинг самардорлиги ҳар томонлама кўриб чиқилди ва чуқур таҳлил қилинди.

Қайд этиб ўтилдики, жаҳон иқтисодиётида муаммолар кучайганлигига ва унинг ўсиш суръатлари секинлашганлигига қарамай, мамлакатни иқтисодий ислоҳ қилиш ва модернизациялашнинг

чуқур ўйланган ва аниқ мақсадга йўналтирилган дастури тизимли ва изчил амалга оширилиши туфайли Ўзбекистонда макроиқтисодий барқарорликни ва иқтисодий ўсишнинг барқарор суръатларини сақлаш таъминланмоқда. Жорий йилнинг 9 ойида мамлакатнинг ялпи ички маҳсулоти 8,1 фоизга, саноат маҳсулоти ишлаб чиқариш ҳажмлари — 9,4 фоизга, шу жумладан, истеъмол товарлари ишлаб чиқариш ҳажмлари — 15,9 фоизга, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштириш ҳажмлари — 6,8 фоизга, чакана товар айланмаси ҳажмлари — 14,7 фоизга ва хизматлар кўрсатиш ҳажмлари — 12,4 фоизга ўсди. Давлат бюджети ялпи ички маҳсулотга нисбатан 0,2 фоиз миқдордаги профицит билан ижро этилди. Инфляция даражаси прогноз параметрларидан ошмади.

Инвестиция сийсати фаол амалга оширилиши инвестиция муҳитини такомиллаштириш чора-тадбирлари билан биргаликда асосий капиталга ўзлаштирилган инвестицияларнинг 12,5 фоизга, шу жумладан, хорижий инвестицияларнинг — 12,4 фоизга ўсишига кўмаклашди. 2,2 мингта янги ишлаб чиқариш объектлари фойдаланишга топширилди, 60 та инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш тугалланди. Маҳаллийлаштирилган маҳсулот ишлаб чиқиш ҳажмларининг ҳисоблаб чиқилган экспортнинг ўрнини босиш самараси 4 миллиард АҚШ доллари миқдоридagi 39,7 фоизга ўсиши таъминланди.

(Давоми 3-бетда.)

МАКТАБНИНГ
ИНТЕРНЕТДАГИ ҚИЁФАСИ

фойдаланувчиларга муассаса ҳаёти ҳақида батафсил маълумот беради

www.22-school.uz — мактабнинг расмий веб манзили. «Хуш келибсиз!» ёзуви бирдан диққатни тортади. Мактабни «қўздан кечир»ни бошладик. Ҳақиқатан, бу ердаги фотосуратлар, рақамлар, хабар ва маълумотлар муассаса ҳақида кенг тасаввур беради.

5-бет

ИШЛАБ ЧИҚАРИШ
ТАЪЛИМИ УСТАЛАРИ

улар салоҳиятини оширилиши бўлажак мутахассисларнинг маънавияти ва кўникмасини мустақамлашди

Ишлаб чиқариш таълими усталари ҳам педагоглар сингари соҳага доир янгиликлардан, ўзгаришлардан хабардор бўлиши, касбий кўникма ва тажрибасини ошириб бориши, замон билан ҳамкадам илдамлаши даркор.

7-бет

ИККИ ЯШАР КИТОБХОН

болалар кутубхонага неча ёшдан аъзо бўлиши мумкин?

Тартиб билан тахланган китобхоналар дафтарчалари турарди. Энг ёш китобхонни аниқлаш учун ишга киришдим. Ҳаммасини бирма-бир кўриб чиқдим. Хоҳ ишонинг, хоҳ ишонманг, китобхоналарнинг орасида энг кичиги икки ёшли София Маҳаматова экан...

11-бет

ОРАСТА ВА БИЛИМДОН ҚИЗЛАР

(Давоми. Боши 1-бетда.)

— Соғлом турмуш тарзи ҳоляларни кенг тарғиб этиш, миллий ва умуминсоний кадриятларимизга мос равишда ёшларни тарбиялашда «Ораста қизлар» тўғарақларининг аҳамияти катта бўлмоқда. Ушбу фестивал тўғарақлар ишини янада такомиллаштириш, барча жабҳаларда фаол қизларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантиришга хизмат қилади, — дейди Хотин-қизлар кўмитаси Ахборот хизмати мутахассиси Нодира Каримова.

Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитаси томонидан «Обод турмуш йили» давлат дастури доирасида қатор вазирлик ва идоралар, жамоат ташкилотлари билан ҳамкорликда ташкил этилган мазкур фестивалда Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳридан ғолиб чиққан 14та жамоа — 194 нафар «Ораста қизлар» тўғарақларининг аъзолари қатнашди.

— Бугунги фестивал сабаб мамлакатимизнинг турли ҳудудларидан келган тенгдошларимиз билан танишиб, дўстлашди. Саҳна кўриниши шартига сўнгги тайёргарлик жараёнларини биргаликда ўтказдик, — дейди Сурхондарёдан келган «Барчиной»

жамоаси аъзоси Муниса Ҳамроева.

Фестивалда юртимизда хотин-қизларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлаш, уларнинг қобилиятини рўйбга чиқариш учун шароит яратиш, касб-хунар эгаллашига кўмаклашиш борасида амалга оширилаётган кенг қўлмали ишлар ўз самарасини бераётгани алоҳида таъкидланди. Иштирокчи қизларнинг тиббий, ҳуқуқий ва сиёсий билимлари, одоб-ахлоқ меъёрларига оид тушунчалари турли саҳна кўринишлари, тезкор савол-жавоблар орқали синовдан ўтказилди.

Тадбир якунига кўра, Тошкент шаҳрида фаолият кўрсатаётган

колlez ва академик лицейлар қизларидан иборат жамоа биринчи, Сирдарё вилояти жамоаси иккинчи, навоийлик қизлар эса учинчи ўринни эгаллади. Ғолиб жамоалар ва номинатлар совриндорларига ташкилотчилар ва ҳомийлар томонидан Фахрий ёрлик ва совғалар топширилди.

Тадбирда Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари, республика Хотин-қизлар кўмитаси раиси Э.Боситхонова иштирок этди.

Назokat ХОЛМЕТОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Владимир ГРАНКИН
олган суратлар.

Zulfiya nomidagi Davlat mukofotiga nomzodlar

Зулфия номидаги Давлат мукофотига номзодлар кўрик-танловининг Самарқанд вилоят босқичи бўлиб ўтди. Унда юз нафардан ортик қиз беш йўналиш бўйича ўзининг истеъдод ва маҳоратини намойиш этди.

Президентимиз Ислам Каримов раҳнамолигида ёш авлодга замон талаблари асосида таълим-тарбия бериш, уларни билимли ва етук инсонлар қилиб тарбиялаш, истеъдод эгаларини рағбатлантириш борасида кенг қўлмали ишлар амалга оширилмоқда. Давлатимиз раҳбарининг 1999 йил 10 июндаги «Зулфия номидаги Давлат мукофотини таъсис этиш бўйича тақлифларни қўллаб-қувватлаш тўғрисида»ги фармони асосан таъсис этилган Зулфия номидаги Давлат мукофоти ҳам шундай мақсадга хизмат қилмоқда.

ИСТЕЪДОДЛИ ҚИЗЛАР ТАНЛОВИ

— Танловнинг қуйи босқичлари вилоятдаги таълим муассасалари, шаҳар ва туманларда юқори савияда ўтказилди, — дейди танловнинг вилоят комиссияси аъзоси Дилбар Асланова. — Бир минг беш юздан зиёд иқтидорли қиз адабиёт, санъат, маданият, фан ва таълим йўналишларида ўз билим ва истеъдодларини намойиш қилди. Энг муносиб ёшлар вилоят босқичида ўзаро баҳслашди. Мақтаблар, академик лицей ва касб-хунар коллежларида фаолият юритаётган «Зулфия» қизлари, «Ораста қизлар», «Лидер қизлар» каби тўғарақлар, спорт секциялари ўқувчиларининг билим-кўникмаси ва маҳоратини оширишда муҳим бўлмоқда.

Йўналишлар бўйича ғолибликни қўлга киритганлар танловнинг мамлакат босқичига йўлланма олди.

Ф.ҲАСАНОВ,
ЎЗА мухбири

САЙЛОВЛАР — ДЕМОКРАТИЯ КЎЗГУСИ

Бухорода фуқаролар йиғинлари раислари (оқсоқоллари) ва уларнинг маслаҳатчилари сайловининг ташкилий-ҳуқуқий асослари, ушбу муҳим ижтимоий-сиёсий жараёнга тайёргарлик кўриш масалаларига бағишланган семинар-тренинг ўтказилди.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенати Кенгашининг фуқаролар йиғинлари раислари (оқсоқоллари) ва уларнинг маслаҳатчилари сай-

лловнинг давлат бошқаруви органлари фаолияти устидан жамоатчилик назоратини олиб бориш борасидаги вазифаларини янада кенгайтиришга ало-

нинг вазифалари, сайловни ўтказиш тартиблари ва унинг якунларини чиқариш масалалари атрофида муҳокама қилинди.

Жорий йилнинг ноябрь-декабрь ойларида бўлиб ўтаётган сайловда устидан 550 маҳалла фуқаролар йиғини раиси ва уларнинг 6000 нафарга яқин маслаҳатчиси сайланади. Вилоятда сайловни

Ўзбекистон мустақил босма ОАВ ва ахборот агентликлари қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фонди томонидан Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ҳузуридаги нодавлат нотижорат ташкилотлари ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтлари қўллаб-қувватлаш жа-

лаш, мустақил босма оммавий ахборот воситалари ва ахборот агентликлари моддий-техник базасини модернизация қилиш, давлат ва жамоат ташкилотлари томонидан амалга оширилаётган чора-тадбирларни тезкорлик билан фуқароларга етказиш масалаларига қаратилган тадбир-

нарли. Ўтган давр мобайнида нодавлат сектор улуши 14,2 фоиздан 62 фоизга ўсди. Босма ОАВни қўллаб-қувватлашга 165 млн. сўмлик маблағ йўналтирилган бўлса, бунинг 60 миллиони айнан ҳудудий газета-журналлар, телеканаллар фаолиятини ривожлантириш, журналист кадрлар сало-

МИЛЛИЙ АХБОРОТ МАКОНИ РИВОЖЛАНИШ ЙЎЛИДА

моат фонди маблағларини бошқариш бўйича Парламент комиссияси билан ҳамкорликда «Оммавий ахборот воситаларининг давлат томонидан қўллаб-қувватланиши — миллий ахборот маконининг жадал ривожланиши кафолати» мавзусида семинар ўтказилди.

Давлат органлари фаолиятида очкилик ва ошкораликни таъминлаш, ОАВнинг иқтисодий мустақиллиги ва молиявий барқарорлигини таъмин-

да Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутатлари, ҳудудий ва марказий ОАВ ходимлари иштирок этди.

— Бугун мамлакатимизда фаолият юритаётган ОАВ сонини 1360 тадан ошди, — дейди Ўзбекистон Журналистлар ижодий уюшмаси раиси Шерзод Ғуломов. — Айниқса, бу жараёнда ҳудудий босма ва электрон ОАВ ўрни ўсаяётганлиги, журналистлар орасида соғлом рақобат кечаётганлиги қув-

хияти, маҳоратини оширишга йўналтирилган.

Анжуман давомида сўзга чиққанлар ёш журналистлар маҳоратини ошириш, таҳрибба алмашиш, билим ва кўникмаларини амалиётда қўллаш борасида ташкил этилаётган тренинг, семинар, давра суҳбати, маҳорат мактабларининг ўрни ва аҳамиятига батафсил тўхталди.

Олим ЖУМАОБОВ,
«Ma'rifat» мухбири

Kuchli davlatdan — kuchli fuqarolik jamiyati sari

ловини ташкил этиш ҳамда ўтказишга кўмаклашувчи Республика ва вилоят комиссиялари аъзолари Президентимиз раҳнамолигида маҳаллаларни аҳолини ижтимоий қўллаб-қувватлаш, хусусан тadbirkorлик ва оилавий бизнесни ривожлантириш марказларига айлантириш, ушбу инсти-

туда эътибор қаратилаётганини таъкидлади. Бу маҳалланинг фуқаролик жамияти институтлари тизимидаги ўрни ва нуфузини янада мустахкамлашга хизмат қилмоқда.

Семинарда сайловга кўмаклашувчи комиссиялар, сайловни ташкил этиш ҳамда ўтказиш бўйича ишчи гуруҳлари-

уюшқорлик билан ташкил этиш, оқсоқоллар ва уларнинг маслаҳатчилари этиб энг муносиб номзодларни сайлаш юзасидан муайян ишлар амалга оширилмоқда.

Тадбирда вилоят ҳокими вазифасини бажарувчи М.Эсонов сўзга чиқди.

Э. ЁДГОРОВ,
ЎЗА мухбири

ОИЛАВИЙ КОРХОНА

Жорий йилда Фарғона вилояти Учкўприк туманида ишга туширилган «Шукрона саноат текстиль» оилавий корхонасини замонавий тикув дастгоҳлари билан жиҳозлашда «Кишлоқ қурилиш банк» акциядорлик тижорат банкининг Кўқон шаҳар бўлими томонидан ажратилган кредит жуда қўл келди. Айни пайтда бу ерда ўн турдаги тикувчилик маҳсулотлари тайёрланмоқда. Корхонада 20 нафар хотин-қиз иш билан таъминланган.

Суратда: Учкўприк туманидаги «Шукрона саноат текстиль» оилавий корхонасида.

Муқимжон ҚОДИРОВ (ЎЗА)
олган сурат.

Kitob.uz да On-line мулоқот!!!

Республика болалар кутубхонасининг www.kitob.uz сайтида Ўзбекистон Республикаси халқ шоири Иқбол Мирзо билан жорий йилнинг 24 октябрь куни соат 10-00 дан 11-00 гача On-line мулоқот ташкил этилмоқда.

Эслатма: www.kitob.uz сайтида саволларни олдиндан юбориш имкони мавжуд. Энг қизиқарли савол эгалари мукофотланади.

On-line мулоқотнинг веб манзили: www.kitob.uz, www.forum.kitob.uz.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ МАЖЛИСИ ТЎҒРИСИДА АХБОРОТ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Ишбилармонлик муҳитини янада яхшилаш ва тadbиркорлик фаолияти йўлидаги маъмурий тўсиқларни қисқартириш чора-тадбирларини амалга ошириш йил бошидан буён 21,2 мингта янги кичик бизнес ва хусусий тadbиркорлик субъектлари экспортини қўллаб-қувватлаш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-2022-сон қарорига мувофиқ кичик бизнес ва хусусий тadbиркорлик субъектлари экспортини рағбатлантириш бўйича қўриётган чора-тадбирларга алоҳида эътибор қаратилган ҳолда мамлакатнинг экспорт салоҳиятини янада ривожлантириш ишларининг ҳолатини ҳар томонлама таҳлил қилишга алоҳида эътибор қаратилди.

Маҳаллий ишлаб чиқарувчилар — экспорт қилувчилар фаолиятини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантириш, улар маҳсулотларининг ташқи бозорлардаги рақобатбардошлигини ошириш юзасидан амалга ошириётган тизимли чора-тадбирлар туфайли, экспорт қилинадиган маҳаллий маҳсулотларнинг асосий турларига нархлар ноҳуш ўзгариб туришига қарамай, шу йилнинг ўтган 9 ойида экспорт ҳажми 13 фоизга ўсганлиги ва ташқи савдо айланмасининг катта ижобий салдоси таъминланганлиги қайд этилди. Йил бошидан бошлаб олдин ўз маҳсулотларини экспорт қилмаган 469 корхона экспорт фаолиятига жалб этилди. Экспортнинг умумий ҳажмида минтақавий корхоналарнинг улуши икки мартага кўпайиши таъминланди. Экспортнинг умумий ҳажмида кичик бизнеснинг роли ва аҳамияти барқарор ўсиб бормоқда. Унинг улуши 2012 йилнинг шу давридаги 13,5 фоиз ўрнига 19,1 фоизгача ўсди.

Хўжалик бирлашмалари, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари, Ташқи иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирлиги, Иқтисодиёт вазирлиги раҳбарларининг эътибори ишлаб чиқариш ҳажмини ва экспортга етказиб бериладиган маҳсулот турларини кенгайтиришнинг мавжуд заҳираларини аниқлаш ва сафарбар қилиш ишларини қучайтириш зарурлигига қаратилди.

Ташқи иқтисодий фаолият миллий банкига Кичик бизнес ва хусусий тadbиркорлик субъектлари экспортини қўллаб-қувватлаш жамғармаси фаолиятини ташкил этиш ва тўлиқ фаолият юритишини жадаллаштириш топширилди.

Мажлисида келгуси йилларда қўрилишининг ўсиб бораётган ҳажмини таъминлаш учун пулдрат қўрилиш ташкилотларини янада ривожлантириш ва уларнинг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш юза-

сидан қўриётган чора-тадбирларнинг натижадорлигини ҳар томонлама кўриб чиқиш ва батафсил таҳлил қилишга диққат-эътибор қаратилди. Қайд этиб ўтилдики, ишлаб чиқариш тармоқлари ва ижтимоий соҳада қўрилиш, реконструкция қилиш ва модернизациялаш, намунавий лойиҳалар бўйича қўриллоқда уй-жой қўрилишини ривожлантириш бўйича кенг қўламли чора-тадбирлар амалга оширилиши туфайли кейинги йилларда қўрилиш ишлари ҳажми жадал ўсиши таъминланмоқда. Жорий йилнинг 9 ойида қўрилиш ишлари ҳажми ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 19,2 фоизга кўпайди.

“Давархитектқўрилиш” қўмитаси, Иқтисодиёт вазирлиги, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари вилоятларда замонавий қўрилиш техникаси билан жиҳозланган иқтисодиётирилган қўрилиш-пулдрат ташкилотларини ташкил этиш, шунингдек, уларнинг молиявий ҳолатини ва моддий-техника базасини мустаҳкамлаш бўйича комплекс чора-тадбирларни ишлаб чиқиш ва кўриб чиқиш учун республика ҳукуматига киритиш топширилди.

Соғлиқни сақлаш вазирлигига Молия вазирлиги билан биргаликда қишлоқ врачлик пунктлари фаолияти самарадорлигини чуқур таҳлил қилиш асосида қишлоқ врачлик пунктлари фаолиятини аниқ нормативларини ишлаб чиққан ҳолда қишлоқда тиббий хизмат кўрсатиш тизимини янада яхшилаш бўйича ташкилий чора-тадбирлар комплексини ишлаб чиқиш ва кўриб чиқиш учун Вазирлар Маҳкамасига киритиш вазифаси топширилди.

Вазирлар Маҳкамаси мажлисида вазирликлар, идоралар, ҳудудий бошқарув органлари ва хўжалик бирлашмалари раҳбарларининг иқтисодиёт тармоқлари, турар жой фонди, ижтимоий соҳа ва ишлаб чиқариш инфратузилмаси объектларининг куз-қиш даврига тайёргили ҳолати, шунингдек, 2013-2014 йиллар куз-қиш даврига мева-сабзавот маҳсулотлари ва картошка гамлаш тўғрисидаги ҳисоботлари эшитилди.

Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари, “Ўзбекэнерго”, “Ўзтрансгаз” компаниялари, “Ўзбеккўмир” акциядорлик жамияти, шунингдек, бир қанча вазирликлар ва идоралар раҳбарларининг эътибори иқтисодиёт тармоқлари, ижтимоий соҳа ва турар жой фонди объектлари 2013-2014 йиллар куз-қиш даврига тайёргили ва барқарор фаолият кўрсатишини, шу жумладан, газ-транспорт ва энергия таъминоти объектларининг барқарор ишлашини, табиий газ, кўмир ва электр энергияси узлуксиз етказиб берилиши-

ни таъминлаш учун шахсан масъул эканлигига қаратилди.

Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари мева-сабзавот маҳсулотларининг асосий турлари ва картошкани зарур ҳажмларда гамлашни тугаллашни тезлаштириш, шунингдек, ички бозорда улар нархининг асосиз ошиб кетишига йўл қўймасдан аҳоли эҳтиёжини барқарор ва ишончли қондириш учун куз-қиш даврида сақлашга қўйилган заҳиранинг савдога тизимли қўйилишини таъминлаш топширилди.

Мажлисида йиғим-терим бўйича қишлоқ ҳўжалиги ишларини тугаллаш, кузги бошоқли дон экинларини ўстириш ва кейинги йил ҳосили учун комплекс агротехника тадбирларини амалга ошириш ишларининг ҳолатини ҳар томонлама таҳлил қилишга алоҳида эътибор қаратилди. Қайд этиб ўтилдики, жорий йилда сув билан боғлиқ шароитлар жуда мураккаб бўлганлигига қарамай, агротехника тадбирларининг барча мажмуини ўз вақтида ўтказиш, сугорма сувдан оқилона фойдаланиш ҳамда қишлоқ меҳнатчиларининг омилкорлиги жорий йилнинг 1 октябрга 1,97 миллион тонна пaxта хомашёсини етиштириш ва йиғиб олиш имконини берди, 21 октябрга келиб эса — пaxта хомашёси бўйича давлат буюртмаси прогнози бажарилиши таъминланди.

Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ҳокимликлари, Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги, тегишли хўжалик бирлашмалари пaxта ҳосилини йиғиштириб олишни жадаллаштириш, кузги шудорлаш, кузги бошоқли дон экинлари экиш ва уларни ўз вақтида сугориш, шунингдек, шўрланган ерларни ювиш, коллектор-дренаж ва сугориш тизимларини тозалаш, гидротехника иншоотларини таъмирлаш ва тиклаш тадбирларини амалга ошириш юзасидан кечиктириб бўлмайдиган чора-тадбирлар қўриш топширилди.

Қўрилишнинг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш юза-

сидан қўриётган чора-тадбирларнинг натижадорлигини ҳар томонлама кўриб чиқиш ва батафсил таҳлил қилишга диққат-эътибор қаратилди. Қайд этиб ўтилдики, ишлаб чиқариш тармоқлари ва ижтимоий соҳада қўрилиш, реконструкция қилиш ва модернизациялаш, намунавий лойиҳалар бўйича қўриллоқда уй-жой қўрилишини ривожлантириш бўйича кенг қўламли чора-тадбирлар амалга оширилиши туфайли кейинги йилларда қўрилиш ишлари ҳажми жадал ўсиши таъминланмоқда. Жорий йилнинг 9 ойида қўрилиш ишлари ҳажми ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 19,2 фоизга кўпайди.

“Давархитектқўрилиш” қўмитаси, Иқтисодиёт вазирлиги, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари мева-сабзавот маҳсулотларининг асосий турлари ва картошкани зарур ҳажмларда гамлашни тугаллашни тезлаштириш, шунингдек, ички бозорда улар нархининг асосиз ошиб кетишига йўл қўймасдан аҳоли эҳтиёжини барқарор ва ишончли қондириш учун куз-қиш даврида сақлашга қўйилган заҳиранинг савдога тизимли қўйилишини таъминлаш топширилди.

Мажлисида йиғим-терим бўйича қишлоқ ҳўжалиги ишларини тугаллаш, кузги бошоқли дон экинларини ўстириш ва кейинги йил ҳосили учун комплекс агротехника тадбирларини амалга ошириш ишларининг ҳолатини ҳар томонлама таҳлил қилишга алоҳида эътибор қаратилди. Қайд этиб ўтилдики, жорий йилда сув билан боғлиқ шароитлар жуда мураккаб бўлганлигига қарамай, агротехника тадбирларининг барча мажмуини ўз вақтида ўтказиш, сугорма сувдан оқилона фойдаланиш ҳамда қишлоқ меҳнатчиларининг омилкорлиги жорий йилнинг 1 октябрга 1,97 миллион тонна пaxта хомашёсини етиштириш ва йиғиб олиш имконини берди, 21 октябрга келиб эса — пaxта хомашёси бўйича давлат буюртмаси прогнози бажарилиши таъминланди.

Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ҳокимликлари, Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги, тегишли хўжалик бирлашмалари пaxта ҳосилини йиғиштириб олишни жадаллаштириш, кузги шудорлаш, кузги бошоқли дон экинлари экиш ва уларни ўз вақтида сугориш, шунингдек, шўрланган ерларни ювиш, коллектор-дренаж ва сугориш тизимларини тозалаш, гидротехника иншоотларини таъмирлаш ва тиклаш тадбирларини амалга ошириш юзасидан кечиктириб бўлмайдиган чора-тадбирлар қўриш топширилди.

Қўрилишнинг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш юза-

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Республика Маънавият тарғибот маркази раҳбари Қ.Қуронбоев, Ўзбекистон Республикаси маданият ва спорт ишлари вазирининг ўринбосари О.Мусаев, Ўзбекистон уюшмаси раиси М.Аҳмедов, Олий Махлис Қонунчилик палатасининг Фан, таълим, маданият ва спорт масалалари қўмитаси раиси А.Маматов, Ўзбекистон халқ шоири М.Тоир, Ўзбекистон Фанлар академияси Алишер Навоий номидаги Тил ва адабиёт институти директори Н.Маҳмудов ва бошқалар Президентимиз Ислам Каримов раҳнамолигида она тилимизни асраш ва ривожлантириш, давлат тили сифатидаги ўрни ва аҳамиятини кучайтириш борасида амалга оширилаётган кенг қўламли ишлар юксак самаралар бераётганини таъкидлади.

Ўтган йигирма тўрт йил давомида

ТИЛ, ТАРАҚҚИЁТ ВА МАЪНАВИЯТ

Ўзбек тилининг амалда қўлланиш доираси кенгайди, уни янада ривожлантиришга оид тадқиқотлар, илмий изланишлар олиб борилмоқда. Давлат тилининг ўзига хос хусусиятларига бағишланган лугатлар, рисола-лар, илмий-оммабон китоблар, қўлланмалар нашр этилиб, таълим масканларига етказиб берилмоқда. Интернет ва замонавий ахборот-коммуникация технологиялари, иқтисодиёт, банк-молия, аниқ фанлар, тиббиёт каби йўналишларда давлат тилининг қўлланилиши доираси кенгайиб бораётир.

Жаҳон тиллари орасида ўз мавқеига эга бўлган ўзбек тилининг халқаро миқёсда ҳам обрўси ва нуфузи тобора ортиб, фаол мулоқот воситасига айланиб бормоқда. Турли даражадаги расмий учрашув ва мулоқотларда, музокара-ларда тилимиз кенг қўлланилаётгани, хориждаги қатор таълим даргоҳларида, илмий муассасаларда ўзбек тили марказлари ташкил этилиб, уларда она тилимизни ўргатувчилар сафи кенгайиб бораётгани бунинг яққол далилидир.

— Мен уч йилдан бери — дастлаб

Пусан шаҳридаги жаҳон тиллари университетида, ҳозир эса Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университетининг ўзбек филологияси факультетида ўзбек тилини ўрганиб келмоқдам, — дейди Жанубий кореялик тадқиқотчи Талк Чун Хе. — Ўзбек тилининг ўзига хос жозибаси, бой имкониятлари мени гоят мафтун этди. Абдулла Қодирийнинг "Ўтган кунлар" асарини ўзбек тилида мутлоқ қилиб, бунга қайта-қайта ишонч ҳосил қилдим.

Тадбирда ёш авлоднинг она тилимизга бўлган қизиқиши ва ҳурмати-ни янада кучайтириш, турли вазирлик ва идоралар, жамоат ташкилотларининг бу борадаги ҳамкорлигини мустаҳкамлаш юзасидан фикр ала-машилди.

Н.УСМОНОВА,
ЎЗА мухбири

МИЛЛАТ ИФТИХОРИ, ТАФАККУРИ РАМЗИ

Она тилини ўрганмай туриб, Ватан туйғусини ҳис этиб бўлмайди. Тошкент вилояти педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институтида 21 октябрь — Ўзбекистон Республикасининг "Давлат тили ҳақида"ги қонуни қабул қилинган кун муносабати билан ўтказилган "Тил — миллат ифтихори, тафаккури рамзи" мавзусидаги маънавий-маърифий тадбир шундай фикрлар билан бошланди.

Институтнинг профессор-ўқитувчи ва 400дан ортиқ тингловчилари иштирокидаги маърифий тадбирда ўзбек тилига давлат тили мақоми берилиши, ўтган йиллар давомида амалга оширилган ишлар хусусида фикр юритилди. "Китобсеварлар байрами"нинг ташкил этилиши ҳам тадбирга қўтаринки руҳ бағишлади.

— Бугунги кун ўқитувчи ва ўқувчиси ўз фикрини она тилида теран, мустақил баён қила олиши мўҳим. Шу мақсадда педагоглар иштирокида интер-фаол усулда дарслар, қизиқarli машғулотлар ўтказиб келаяпмиз, — дейди маънавий-маърифий, илмий ишлар бўйича проректор Нилуфар Йўлдошева. — Муассасамизда ҳар ойда бир марта "Китоб-севарлар байрами"ни уюштириш анъанаса айлانган. Педагоглар янги методик, илмий адабиётлар, дарсликлар билан яқиндан танишиш, арзон нархда харид қилиш имконига эга бўлишади.

Курс тингловчилари томонидан ижро этилган сахна асарлари, мумтоз куй-қўшиқлар байрамга фойз улашди. Энг фаол тингловчилар фахрий ёрлик ва эсдалик совғалари билан тақдирланди.

Моҳичехра ЛАТИПОВА

Сергели туманидаги 269-мактабда ҳам «Сехрли она тилим» мавзусида ижодий кеча бўлиб ўтди. Унда тумандаги мактаблардан фан ўқувчилари, иқтидорли ўқувчилар ва маҳалла фаоллари иштирок этди.

Ижодий кечага тақлиф этилган шоира Зулфия Мўминова она тили, Ватан, ёшлик ҳақидаги шеърларидан ўқиб берди. Мактабнинг юқори синф ўқувчилари она тилимизни мадҳ этувчи куй-қўшиқлар ижро этишди. Бошланғич синф ўқувчилари тилидан ўзбек ва чет тилларда янграган шеър ва қўшиқлар йиғилганларга кўтаринки кайфият улашди.

Тадбирда ўқувчиларнинг она тилимизнинг сеҳр жозибасини ўзида мумжасан этган ижодий ишлари кўргазмаси намойиш этилди.

Манзура СУЛТОНОВА,
она тили ва адабиёт ўқитувчиси

Юнусобод туманидаги 302-умумтаълим мактабида «Давлат тили ҳақида»ги қонун қабул қилинганига 24 йил тўлиши муносабати билан адабий-бадий тадбир бўлиб ўтди. «Тилимиз — гуруримиз» мавзусида ўтказилган кечага ижодкорлар, олимлар, ТХТМФМТЭ бўлими методистлари, тумандаги мактабларнинг она тили ва адабиёт фани ўқитувчилари тақлиф этилди.

Тадбирда сўзга чиққанлар она тилимизнинг кенг имкониятлари, маданий-маърифий илди-злари, жаҳонда ўз ўрнига эга бўлиб бораётгани ҳақида алоҳида таъкид-ладилар. Миллий гуруримизга айланган тилимизни бузиб, унга чет сўзларни қориштириб гапириш халқимизга нисбатан ҳам ҳурматсизлик экани ҳаётий мисоллар орқали тушунтириб берилди.

Мактаб ўқувчилари томонидан тайёрланган сах-

Чироқчи туманидаги 113-мактабда бўлиб ўтган тадбир аввалида 9-синф ўқувчилари она тилимизнинг сўзларга бойлиги, тарихи ва бугунги тараққиёти ҳақида батафсил маълумот бердилар. 6-синф ўқувчилари эса шоирларимизнинг она тилига бағишланган шеърларини ифодали ўқиди.

«Мукофот ва жазо» сахна кўриниши сўзнинг инсон тақдирига қанчалик таъсир ўтказиши, биргина сўз ҳаётини ўзгартириб юборишга қодирлиги тўғрисида бўлди.

Қизиқarli ўтган тадбирдан ўқувчилар она тилимизга бўлган ҳурмати ошиб, тил — жамиятнинг ижтимоий, маданий ва маърифий ривожланишида бекиёс ўринга эгалиги тўғрисидаги тасаввурлари бойиди.

Отажон РЎЗИЕВ,
ўқитувчи

Тўрақўрғон туманидаги 17-давлат ихтисослаштирилган мактаб-интернатининг фаоллар залида байрамона руҳ ҳукмрон.

Зал бўйлаб тартиб билан ўрнатилган паннолар, кўرғаз-малар ва 5—9-синф ўқувчиларининг деворий газеталари, турли бадий китоблар ва бошқа илмий адабиёт жамлан-малари бу ерда ўзбек тилига давлат тили мақоми берилган кунга бағишланган тадбир ўти-шидан далолат беради. Кеча "Юртимда янграйди ўзбекча наво" деб номланди.

Тадбирда мактаб-интернат ўқувчилари фаол иштирок эт-дилар. Тадбир бошида латиф ва беназир, жарангдор туркий забоннинг жозибасини гўзал

ғазаллари ва рубойлари ила оламга танитган ҳазрат Наво-ийнинг тимсоли сахна узра ке-зиб, "Муҳокамат-ул лугатайн" асаридан парчалар янгради.

Тадбирнинг "Она тили би-лимдонлари" викторинаси меҳмонлар ва иштирокчилар учун энг қизиғи бўлди, десак муболага эмас. Она тили қоидалари бўйича тезкор са-волларга жавоб бериш шар-тида 9-«Б» синф ўқувчиси Умида Олимжонова ғолиб бўлди.

Фанишер АҚБАРОВ,
«Ma'rifat» мухбири

Тошкент ислом университетида маънавият ва маърифат бўлими ҳамда "Шарқ тиллари" кафедраси томонидан Республика Байналмилал мада-ният маркази ва Тошкент ислом институти билан ҳамкорликда "Тил билган — эл билади" мавзуси-да тадбир ўтказилди.

Анжуманда сўзга чиққанлар тилнинг нақадар бе-баҳо бойлик экани, миллат маънавиятида тутган ўрни, авлоддан авлодга ўтиб келаётган она тилимизни ас-раб-авайлаш, нуфузини янада ошириш ҳар биримиз-нинг бурчимиз эканлиги таъкидлашди.

Тадбирда тингланган маърузалардан ёшлар кўпги-на маълумотларга эга бўлдилар. Миллий маданият мар-казлари вакилларининг қўшиқ ва рақслари, талабалар томонидан ижро этилган сахна кўринишлари ва ҳик-матли сўзлардан намуналар иштирокчилар қалбини шодликка тўлдирди.

Малоҳат ОРТИКОВА,
Тошкент ислом университети
"Шарқ тиллари" кафедраси ўқитувчиси

Тошкент ихтисослаштирилган хотин-қизлар коллежида «Тил — бе-баҳо хазина» мавзусида тадбир ўтказилди.

Тадбирда маҳалла фаоллари, ота-оналар ва педагоглар иштирок этди. Байрамона безатилган сахнада ўқувчи-лар ўзбек тилининг нақадар бойлигини намойиш этдилар. Гўдак қалбига она алласи орқали сингадиган тилимизнинг аҳамияти ҳақида куй-қўшиқлар ижро қилинди.

Тадбир якунида иштирокчилар ин-сон тафаккури ва онг шуурининг шакл-ланиши бевосита она тили билан бо-глик, унинг гўзаллиги ва жозибасини авайлаш ҳолда келгуси авлодларга етказишга барча ҳисса қўиши лозим, деган фикрга қелишди.

Феруза ХОЛМУРОДОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Уқўрғон туманидаги 8-умумтаълим мактабининг 1-синфлар учун мўлжалланган инглиз тили фани хонасида. Мактаб партасида ўқувчилар эмас, балки ўқитувчилар ўтиришибди. Улар илмий-амалий семинар ёки бошқа бирор тадбирга йиғилишгани йўқ, балки кичкинтойлар учун инглиз тилидан келгуси ҳафтада ўтилажак дарслар муҳокамасига йиғилган.

Мана, икки ойдирки, туман халқ таълими муассасалари фалиятини методик таъминлаш ва ташкил этиш бўлими ташаббус билан фан муаллимларининг нафақат касбий маҳорат ва тажрибасини ошириш, шунингдек, ўқувчиларга инглиз тилидан бериладиган билимининг самараси ҳамда сифатини таъминлаш мақсадида шундай намунавий дарс-

бу галги сабоқни биринчи тоифали инглиз тили ўқитувчиси Сайёра Усмонова ташкил этди. У ўқувчиларнинг психо-физиологик хусусиятига мос келадиган "Қурбақача" ўйини орқали янги сўзларни ўргатиб, интерфаол усулларни қўллаган ҳолда ўтилган мавзунинг мустаҳкамлади. Дарс жараёнида ўқитувчининг компьютер ва мультимедиа воситасидан

да ўқувчиларнинг чет тиллар(айниқса, инглиз тили)ни ўрганишга қизиқишини кучайтириш мақсадида турли тадбир ва қизиқарли ўйинлар уюштирилмоқда. Ўқув биниси бўйлаб "Тил ўрганиш бурчаклари" ташкил этилган. Ўқувчи биринчи паннодан ўзлаштирган янги сўзларни навбатдагисида такроран кўриб, улар иштирокида гап тузишни ўрганади. Бурчаклар ҳам худди 1-синф инглиз тили хонаси каби кўргазмалар воситалар ва муляжлар билан жиҳозланган.

Билим даргоҳи қўшни 25-мактабга таълим муассасаси билан ҳамкорликни йўлга қўйган.

ИНГЛИЗ ТИЛИ САБОҚЛАРИ

самарадорлигини оширишда уқўрғонликлар тажрибаси

лар ташкил этилмоқда. Бу ҳақда батафсилроқ тасаввурга эга бўлиш учун ТХТМФМТЭБнинг хорижий тиллар бўйича методисти Озода Жамолитдиновага мурожаат этдик.

— Илгари 1-синф учун инглиз тили фани ўтилмаганини инобатга олсак, бу чет тили ўқитувчилари учун ҳам янгилик. Шунинг назарда тутиб, ҳар ҳафтанинг жума кунини ўқитувчиларни бир жойга тўплаб, янги дарс мавзусини ўқувчиларга қандай ўргатиш бўйича муҳокамани йўлга қўйдик. Намунавий дарсни энг тахрибали педагоглар ўтиб беришмоқда. Дарс жараёнида мавзунинг баён этиш, ўйинлар ташкил этиш, АКТ воситаларидан фойдаланиш, ўқувчиларни тил ўргатишга қизиқтирувчи усулларни қўллаш бўйича тавсиялар, маслаҳатлар берилади. Бу ҳамма бир хил усулда сабоқ бериши керак, дегани эмас. Аксинча, ҳар бир ўқитувчи ўзига манзур ва мақбул усулни танлаши мумкин. Қандай технотологияни қўллаши ҳам ўз ихтиёрида. Лекин дарсни ўқувчилар яхши ўзлаштириб, самарадорлик юқори бўлиши зарур.

Ҳамкасблар учун мўлжалланган

самарали фойдаланишга интиланган эътиборимизни тортди.

— 1-синф учун мўлжалланган ўқув дастури ва дарслик материаллари гапириш ва эшитишга асосланганини биласиз, — дея изоҳ берди Сайёра Усмонова. — Шунинг назарда тутиб, ҳар бир предметнинг инглизча номи ёки сўз маъносини ўқувчиларга такрор эшитириш орқали хотирада сақлаб қолишларига эришишга интиляпман. Муляжлардан фойдаланиш қўшқ-шеър ёдлатишда яхши наф берапти.

Туман ТХТМФМТЭБ бўлими янги ўқув йили бошланишидан аввал 43-ихтисослаштирилган давлат умумтаълим мактаб-интернатида 1-синф ўқувчиларига инглиз тилини ўргатадиган ўқитувчилар учун компьютер курси ташкил этганди. Фан хоналари ҳам тўлиқ компьютерлаштирилди. Эндиликда 145 нафар ўқитувчи ана шу имкониятдан фойдаланмоқда.

Тумандаги 38-ИДУИИда Президентимизнинг "Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори ижроси бўйича ибратли ишлар амалга оширилмоқда. Маъмур муассаса-

Чунки 1-синфга қабул қилинаётган ўқувчиларнинг аксарияти ана шу муассасанинг собиқ тарбияланувчиларидир. Шу боис боғчада ташкил этилган инглиз тили тўғрисида мактаб ўқитувчилари машғул олиб бормоқда. Бундай тўғрақ билим масканининг 2—4-синф ўқувчилари учун ҳам ташкил этилган.

Барча саъй-ҳаракатлардан ягона мақсад ўқувчиларнинг чет тилларни пухта ўзлаштиришига эришиш яратилди. Дастлабки натижалар уқўрғонлик ўқитувчилар тўғрисида янада танлаганини кўрсатапти.

— 1-синфларда инглиз тили фани бўйича ДТС талабларининг бажарилиши мониторинги ўтказилди, — дейди Озода Жамолитдинова. — Ўқувчиларнинг эгаллаётган илк билим ва қўникмалари талаб даражасида. Шу билан бирга, олий тоифали инглиз тили фани муаллимлари Малохат Эгамбердиева, Муҳаммад Алихоннова ва Сайёра Усмоновалар сабоқ бераётган синфларда дарс самарадорлиги юқорилиги бизни қувонтирди.

Ғанишер АҚБАРОВ,
"Ma'rifat" мухбири

"I LOVE UZBEKISTAN"

Эндигина мактабга чиқа бошлаган Насиба дарсдан уйига келди-да, «Good afternoon, grandfather!» дея бобосининг оппоқ соқолини силаб, пешонасидан ўпди. Шодикул бобо на-бирасининг гапига тушунмай, келинига қаради, у елка қисди. Уларни кузатиб туриб, Насиба: «Й-е-е, «иккичи» экансизлар-ку, салом бобоюн, деяпман!» дея қиқирлаб кўлди...

Бобо набирасини «Қани, бугун нечи олдинг, ўзимнинг тилчи қизим?» дея эркатлатди. Насиба дафтарида қаторлашиб турган юлдузчаларни бобога кўрсатиб, «Яхшиларга ҳозир мана шундай юлдузча қўяди, дея ўқитувчисининг баҳолаш усулини тушунтира бошлади қизалоқ. «Сиз ҳам юлдузча олганмисиз, бобоюн, дадам-чи?» дея саволлари билан бобосининг бошини қотира бошлади у яна.

Бобо эринмасдан барча саволларига жавоб берар, тагин қанақа сўзларни ўрганганини сўраб, Насиба эса «I love Uzbekistan», «Uzbekistan is my Motherland» дея булбулдек сайрарди. Бобо фақат «Ўзбекистон» деган сўзни тушунди. Бобосининг уйига толгангани кўриб, «Ўзбекистонни севаман», «Ўзбекистон — менинг ватаним!» деяпман дея Насиба ўзининг чет тилини билишидан ғурурланди. Кейин бобосига бугун ўрганган барча сўзларини айтиб бера бошлади.

Чолнинг набирасига ҳаваси келди... У ҳам ёшлигида тил ўрганишга қизиқарди. Дунёга чиқиб, чемпион бўлмоқчи эди. Шахмат бўйича қишлоғида унга етадигани топилмаган. Лекин қишлоғида «зўр» бўлиб қолаверди. Ўшанда 8 ёшда эди. «Жуда ҳам кичкинасан», дерди устози. Бугун эса мана 6 ёшли ўзбек боласи — Ислонбек Осиё, 8 ёшли Нодирбек эса жаҳон чемпиони бўлди. Бобо бугунги зamon болаларига чини билан ҳавас қилади. Унинг ёшар қолгиси, мустақиллик имкониятларидан фойдалангиси, невараси Насибанинг мактабига бориб ўқигиси келиб кетди. Болалигидаги аччиқ хотираларни эслаб, кўзига ёш айланди.

Буни кўрган Насиба бобосини қучоқлаб, «Сизга нима бўлди, бобоюн?» дея кўзёшларини жажжи қўлчалари билан артди. Бобо набирасини бағрига босганча, «Хурсандчиликдан йиғлапман, болам, хурсандчиликдан...», дея набирасини овутиган бўлди ва сўради: «Ўзбекистонни яхши кўраман» инглизчада нима дейиларди?

— I love Uzbekistan.

— Бобо-набира жўровоз бўлдилар:

— I love Uzbekistan!!!

Жўрабек ЖАНГИРОВ,
"Ma'rifat" мухбири

O'YNAB, SO'ZLAB O'RGANAMIZ!

Uyimizga marhamat

Uyga **welcome** — marhamat!
Mana bu hovlimiz — **yard**.
Eshik — **door**, ochiq — **open**,
Sizni boshlay qolay men.
Bu bizning **terrace** — ayvon.
Yozda kutamiz mehmon.
Mehmonxona — **livingroom**,
Bo'sh turmaydi u bir zum.
Unda **chair** — stul, stol-**table**
Atrofida biz bir-bir
Bo'ish payti yig'ilsak jam,
Bo'shamas **sofa** — divan ham.
Ilgak — **hanger**dan olib
Kiyimlar ketar toshib.
Wardrobe — shkaf to'ladi,
Mehmonlar ko'p bo'ladi.
Cooker — plita tinmas hech,
To bo'lguncha **evening** — kech.
So'ng chiqar barcha mehmon,
Kim **bedroom** — yotoq tomon.
Birov **TV set** ko'rar.

Velkem
Yad
Do:, oupen

Teres
Livingrum

Chea, teybi

Soufa
Henga

Vadrub

Kuka
lvning

Bedrum
Tivi set

Birovi suhbat qurar.
Kabinet — **studyda**
Bunday holat oddiyda.
Pillows — yostiqlar olib,
Quilt — ko'rpalar solib,
Sheet — choyshabni to'shaymiz,
Xayrli tun tilaymiz.
Bizning uy — **house** gavjum,
Oynadan esa tun-kun
Yog'ilar **lights** — nurlar,
Ochilar **flowers** — gullar.
Deraza — **window**da
Yana bor **curtain** — parda.
Xonamda oq **wall** — devor,
Unda rasm — **picture** bor.
Pol — **floor** da **carpet** ishlar,
Ranglar — **colour** go'zal biram.
Eshikni **close** — yopamiz,
Biz uxlashga chopamiz.

Stadi

Pilouz
Kvilt
Shiit

Haus

Layts
Flaus
Uindou

Kyotn
Vol
Pikche
Flo, kapet
Kala
klouz

Kavsar TURDIYEVA

Меҳнат бозориди мутахассис қийматини назарий билими билан бирга, албатта, амалий жиҳатдан қўлидан иш қилиши, ўз вазифасини аъло даражада бажара олиши белгилаб беради. Касб-хунар коллежиди ўтилайётган ўқув амалиёти машғулоти ўқувчининг келгуси фаолиятига, танлаган соҳасида ана шундай салоҳиятли кадр бўлиб етишишига тамал тошини қўяди.

Бугун юртимиз касб-хунар таълими муассасаларида барча имконият ва шарт-шароитлар яратилди, жумладан, уларнинг замонавий ишлаб чиқариш корхоналаридагидек асбоб-ускуна, ўқув ва лаборатория жиҳозлари ҳамда амалиёт машғулоти сарф-фланадиган хомашдан таъминланганлиги амалий машғулоти самарали ташкил этилишига хизмат қилаётди.

Хўш, ўқув амалиётини олиб бораётган ишлаб чиқариш таълими устасининг ўзи билим, малака ва педагогик маҳорат жиҳатдан бугунги кун талабига жавоб берадими? Мазкур кадрларни танлашда уларга қандай малака талаблари қўйилмоқда? Уларнинг салоҳияти, малакасини ошириш борасида қандай ишлар амалга ошириляпти?

Давлатимиз раҳбарининг «Малакали педагог кадрлар тайёрлаш ҳамда ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаларини шундай кадрлар билан таъминлаш тизимини янада такомиллаштиришга оид чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарориди айтиш мумкин, мутасадди идоралар зиммасига қатор вазифалар юклатилган эди. Қарор ижросини таъминлаш доирасида аудитория соатлари 5 фоизга қисқартирилиб, амалий машғулотлар ва ишлаб чиқариш амалиёти бўйича соатлар кўпайтирилди. Шунингдек, ўрта махсус, касб-хунар таълими ходимлари меҳнатига ҳақ тўлаш тўғрисидаги мавжуд Низомга ўзгартириш киритилиб, ишлаб чиқариш таълими устасининг меҳнат ҳақи бўйича базавий тариф ставкаси миқдори педагог кадрлариникига тенглаштирилди. Бу орқали устасларнинг ижтимоий маънавий ошishi билан бирга, уларнинг меҳнати давлат томонидан моддий ва маънавий жиҳатдан муносиб қўллаб-қувватланмоқда.

— Президентимизнинг 2012 йил 28 майдаги қароридан кейин педагог кадрлар билан бирга устаслар таркиби ҳам тўлиқ хатловдан ўтказилди, — дейди Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази, Раҳбар ва педагог кадрларни танлаш ва улар билан ишлаш бошқармаси бошлиғи Жаҳонгир Турсагатов. — Натияжада устасларга бўлган эҳтиёж олий таълим битирувчилари ҳамда ишлаб чиқаришдаги мутахассис кадрларни жалб қилиш эвазига қолди. Ҳозирги кунда тизимда 12 минг 200дан ортиқ ишлаб чиқариш таълими устаслари фаолият кўрсатмоқда. Шундан 7 мингта яқини олий маълумотли, 5 мингдан ортиғи ўрта махсус маълумотли кадрлар ҳисобланади.

Бундан икки-уч йил олдин касб-хунар коллежларининг айрим директорлари орасида ишлаб чиқариш таълими устаслари олий маълумотли бўлиши лозим, деган фикр юзага келиб қолганди. Кузатувларимизда ёки суҳбатларда маълум бўлардики, баъзи олий маълумотли устаслар ўз соҳасини назарий жиҳатдан қанчалик яхши билмасин, амалий жараёнда ўзини намо-

бўйича камида уч йиллик амалий иш стажига эга бўлиши керак. Хатлов жараёнида турли камчиликлар аниқланиб, бартараф этилди. Ҳозирги кунда бу вазифага муайян амалий иш стажига эга, тажрибали мутахассисларни, кўпчилик ҳолларда ўзининг асосий иш жойидан ажратмаган, ўз иш ўрнини ҳам сақлаб қолган ҳолда жалб этилмоқда. Бу ўқувчиларнинг ўз устаслари раҳбарлигида ишлаб чиқариш амалиётини ўтатиш ҳам имкон беради. Психологик нуқтаи назардан ёш мутахассисда устози кўмағида касбига нисбатан меҳр уйғониб, жамоага, иш фаолиятига мослашуви осон кечади.

Аттестация жараёни ҳар

ташқил қилиниб, улар ёрдамида устасларнинг амалий иш бажариши текширилди. Шу кунларда суҳбат давом эттирилмоқда. Қолган устаслар таркиби эса келгуси икки йилда аттестациядан ўтказилиши кўзда тутилмоқда.

Бугун юртимизда ҳар бир тармоқ жадал ривожланмоқда. Шунинг баробарида ўқитиш шакллари ҳам янгиланиб, такомиллашиб бора-япти. Ишлаб чиқариш таълими устаслари ҳам педагоглар сингари соҳага доир янгиликлардан, ўзгаришлардан хабардор бўлиши, касбий кўникма ва тажрибасини ошириб бориши, замон билан ҳамқадам илдамлаши, машғулот жараёнида илгор педагогик ва

ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ТАЪЛИМИ УСТАЛАРИ

*улар салоҳиятини оширилиши бўлажак
мутахассисларнинг малака ва кўникмасини
мустаҳкамлайди*

ён этолмай қоларди. Баъзан эса уста лавозимига шунчаки вазифа сифатида ёндашилиб, уларнинг тегишли базавий тайёргарлиги ва амалий иш тажрибаси ҳисобга олинмаган ҳолатлар ҳам учраб турарди. Тошкент қурилиш ва коммунал касб-хунар коллежининг тажрибали махсус фан ўқитувчиси Аҳмадилло Нуриддинов бу борадаги фикрини шундай ифодаляпти:

— Касб-хунар коллежларининг ишлаб чиқариш таълими устаслари ҳақиқий хунарманд, касб эгаси бўлишлари керак. Шундагина тайёрлаётган мутахассисларимиз кутилгандек кадр бўлиб етишадил. Олий таълим муассасасини эндигина битириб келган ёш ўқитувчи ўзи амалиётда ишламаган бўлса, ўргатаётгани амалда қандай бажарилишини билмаса, ўқувчиларга нима бера олади? Шунинг учун касб-хунар коллежга келатган ёш педагог икки йил давомида бирор ишлаб чиқариш корхонасида тажриба орттириб, сўнг коллеж аудиториясига келса нур устига нур бўлади.

Таъкидлаш жоизки, Президентимизнинг қарори эълон қилингунга қадар ишлаб чиқариш таълими устасларини ишга қабул қилиш учун алоҳида малака талаблари қўйилмаганди. Бугун эса бу талаб аниқ қилиб белгиланди.

— 2012 йили Ўрта махсус касб-хунар таълими тизими ходимларининг асосий лавозимлари малака тоифалари ишлаб чиқилиб Марказ директори томонидан тасдиқланди — дейди Жаҳонгир Турсагатов. — Ушбу ҳужжатта мувофиқ эндиликда ишлаб чиқариш таълими устаслари мутахассислиги хусусиятидан келиб чиқиб, ўрта махсус ёки олий маълумотли, ўз соҳаси

қандай соҳа вакиллари, жумладан, таълим тизими ходимлари фаолиятида алоҳида аҳамият касб этади. Бу жараён педагогларни ўз устида ишлашга, янгиланиб бораётган давр билан ҳамнафас юришга ундайди. Шунингдек, кадрлар ўртасида ўзаро эркин рақобат муҳитини яратишнинг муҳим омил ҳам дейиш мумкин. Бир сўз билан айтганда, аттестация меҳнатга ҳақ тўлашни табақалаштирилган ҳолда амалга ошириш имконини бериб, педагогларни моддий ва маънавий рабатлантиришга хизмат қилади. Ўрта махсус, касб-хунар таълими тизимиди 2009 ҳамда 2010 йилда умумтаълим ҳамда касбий фан ўқитувчилари аттестациядан ўтказилганди. Ишлаб чиқариш таълими устаслари учун эса бу жараён белгиланмаган эди. Айни кунларда тизимдаги 4300га яқин ишлаб чиқариш таълими устаси илк маротаба аттестацияга жалб этилди.

— Республикадаги юқори малакали мутахассислар ва экспертларни жалб қилган ҳолда устаслар қай тарзда аттестациядан ўтишлари керак, деган савол ўртага ташланиб муҳокама қилинди, — дейди Жаҳонгир Турсагатов. — Якуний ҳулосада аттестация ҳар уч йилда бир марта, икки босқичда, яъни биринчисида ишлаб чиқариш таълими устасларининг бирор тошхиркани амалда бажаришини текшириш, навбатдагисида суҳбатдан ўтказиш кўзда тутилди. Шу орқали уларнинг тоифалари ёки лавозими тасдиқланади. Ҳозир бўлиб ўтаётган жараёнда ҳар бир вилоятда соҳасидан келиб чиқиб базавий коллежлар ёки бевосита тўғридан-тўғри ишлаб чиқариш корхонасининг ўзида вилоят аттестация комиссиясининг кичик ишчи гуруҳлари

ахборот-коммуникация технологияларидан унумли фойдалана олиши даркор. Албатта, устасдаги бу каби эҳтиёж ва талаб малака ошириш орқали қондирилади. Ундан ташқари, маълум бир малака тоифаларига эга бўлиши учун Низомда белгиланганидек, тўрт йилда бир марта малака оширади.

— Ҳозирги кунда ишлаб чиқариш таълими устасларининг малакасини ошириш бўйича институтимиз томонидан намунавий ўқув режа ва дастур ишлаб чиқилиб, амалиётга жорий этилди, — дейди Ўрта махсус, касб-хунар таълими тизими кадрларининг малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш институти декани Баҳодир Нуриддинов. — Авваллари устасларнинг малака ошириши мутахассислиги бўйича касбий фан ўқитувчилари билан умумий тарзда қўшиб олиб берилган бўлса, эндиликда алоҳида малака ошириш курслари ташқил қилинмоқда. 144 соатлик курснинг салмоқли қисми тўғридан тўғри ишлаб чиқариш корхонасида ёки Тошкент шаҳри ва вилоят марказларидаги таянч касб-

Qaror va ijro

хунар коллежларида ўқув машғулоти тарзида олиб борилиши режалаштирилди.

Таъкидлаш жоизки, Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази томонидан жойларда бўлиб ўтаётган ҳар бир таълим йўналишлари бўйича ўқув-амалий машғулоти инновацион технологиялар асосида ташкил этишга қаратилган кўчма семинар-тренинглар ҳам ишлаб чиқариш таълими устасларининг салоҳиятини оширишга хизмат қилмоқда. Ўтган йили бошланган Республика семинарлари каскад усулида ҳудудларда давом этмоқда.

— Мазкур тадбирларимизда республикамиздаги барча ишлаб чиқариш таълими устаслари қамраб олинишига эътибор қаратилган, — дейди марказнинг Ўқув жараёни такомиллаштириш ва илгор педагогик технологияларни жорий этиш бошқармаси бош мутахассиси Ўткиржон Алижонов. — Унда корхоналар вакиллари ҳам бевосита иштирок этиб, етишиб чиқатган бўлажак мутахассислар-

га меҳнат бозоридидаги эҳтиёж ва уларга қўйилаётган малака талаблари ҳақида батафсил маълумот беришмоқда. Шунингдек, ўқув амалиётини ташкил этиш учун зарурий ўқув-меъёрий ҳужжатлар ва услубий қўлланмалар ҳамда меъёрономга мувофиқ ажратилган хомашедан самарали фойдаланишни ташкил этиш юзасидан маърузалар тингланмоқда. Тренинг қисмида эса малакали устаслар томонидан ўқув-амалий машғулотларни инновацион технологиялар асосида ташкил этишга қаратилган маҳорат мактаблари ташкил этилмоқда. Шу билан биргаликда, ҳар бир устасга намунавий ўқув амалиёти фильملари методик қўлланма сифатида берилаяпти.

Хулоса сифатида айтиш мумкинки, бўлажак кадрларнинг рақобатдош бўлиб етишишида ишлаб чиқариш таълими устасларининг ҳам ўрни муҳим. Уларнинг ижтимоий мақоми оширилиши бор имкониятини ишга солишга туртки берган бўлса, ажаб эмас.

Аббос УМАРКУЛОВ,
«Ma'rifat» мухбири

Муҳаммад Мусо Хоразмийнинг ўнлик санок системасини, алгоритм ва алгебра тушунчаларини дунёда биринчи бўлиб илм-фан соҳасига жорий этгани ва шу асосда аниқ фанлар ривож учун ўз вақтида мустаҳкам асос yaratгани умуминсоний тараққиёт ривожига қандай катта аҳамиятга эга бўлганини барчамиз яхши биламиз. Бугунги кунда одамзоднинг илм-фан ва замонавий технологиялар борасида эришган улкан ютуқларини кўз олдимизга келтирар эканмиз, беихтиёр ана шу буюк бобомиз мусолида бундай юксак марраларга эришишда ўзбек халқининг ҳам муносиб ҳиссаси борлигидан қалбимиз ифтихорга тўлади.

Ислом КАРИМОВ

АБУ ЖАЪФАР (АБУ АБДУЛЛОХ) МУҲАММАД ИБН МУСО АЛ-ХОРАЗМИЙ 780 ИЛИ ХОРАЗМНИНГ ХИВА ШАҲРИДА ДУНЁГА КЕЛГАН ЎЗБЕК ФАРЗАНДИ. ХОРИЖИЙ АДАБИЁТЛАРДА УНИ, АРАБ ТИЛИДА БИТИЛГАН ИЛМИЙ МЕРОСИГА АСОСЛАНИБ, АРАБ ОЛИМИ ЁКИ, ЯНАДА МАВХУМРОҚ ҚИЛИБ, МУСУЛМОН ОЛИМИ ДЕБ КЕЛИШГАН. ХОРАЗМИЙ ЯШАГАН МУҲИТ МАРКАЗИЙ ОСИЁДА АРАБ ХАЛИФАЛИГИ ЎРНАШИБ ОЛГАН, ИСТИЛОЧИЛИК ДАВРИДАГИ ПАРОКАНДАЛИК ТУГАБ, ФАН ВА МАДАНИЯТ РАВНАКИ ЯНА ИЗГА ТУШАЁТГАН БИР ДАВР ЭДИ.

Абу Жаъфар (Абу Абдуллох) Муҳаммад ибн Мусо ал-Хоразмий 780 йили Хоразмнинг Хива шаҳрида дунёга келган ўзбек фарзанди. Хорижий адабиётларда уни, араб тилида битилган илмий меросига асосланиб, араб олими ёки, янада мавхумроқ қилиб, мусулмон олими деб келишган. Хоразмий яшаган муҳит Марказий Осиёда араб халифалиги ўрнашиб олган, истилочилик давридаги парокандалик тугаб, фан ва маданият равнаки яна изга тушаётган бир давр эди.

Хоразмийдек буюк олимларнинг дунёга келишига улар яшаган даврнинг таълим системаси, социал муҳит ва ижтимоий-маданий шарт-шароитлар сабаб бўлган. Мутафаккир яшаган даврда юртимизда интенсив узлуксиз таълим системаси шаклланиб эди. Бунга таълим ва тарбиянинг узвий боғлиқлиги, таълим асосида хотирани мустаҳкамлашга алоҳида эътибор бериш (истилочилар ўтмиш авлодлардан қолган илмларни унутишга мажбур қилгач, бу илмларни хотирада сақлашга мажбур бўлишган); математик билимлар билан грамматикага оид билимларни узвий бирликлда олиб қараш (ҳар иккала фан мантикий боғланган бўлиб, уларни пухта ўзлаштириш тафаккурни чиниктирган); таълимнинг мафкурадан мустақил бўлиши (мустақил таълим тафаккур эркинлигига йўл очган); таълим олувчиларнинг бир вақтнинг ўзида бир канча тилларни ўзлаштириши (кўп тилларни билиш фикр доирасини кенгайтирган) асос бўлганди. Илк ўрта асрларда Ўзбекистон ҳудудида қарор топган қадим-га Турон (туркий) цивилиза-

циясига қадимги юнон маданияти, қадимги форсий маданият (Эрон орқали), қадимги Бобил ва Шумер маданияти (араблар орқали), қадимги яҳудийлик ани-аналари (мусавийлик эътиқоди орқали), буддавийлик маданияти (қадимги кушонлар маданияти орқали), қадимги Хитой, Япон ва Курия маданий қадриятлари (Буюк ипак йўли орқали) муайян даражада таъсир кўрсатиб, юксак синтетик маданият шаклланиб эди. Ўрта асрлар синтетик маданияти шароитида жамиятда илм-маърифат юксак қадрланган, кишиларнинг бир вақтнинг ўзида тўртдан ортиқ тилда мулоқот қилишига тўғра келган. Бундай маданий муҳит ўзига хос таълим системасини шакллантирган, Хоразмийдек улғу алломаларнинг етишиб чиқишига замин бўлган.

Мусо Хоразмий асосий фундаментал билимларни ўз юрти Хоразмда эгаллаган. Шу даврда Туркistonнинг илм-фан маркази Марв шаҳри эди. У жойда халифа Хорун ар-Рашиднинг

Улар орасида Муҳаммад ал-Хоразмий, Аҳмад ал-Фарғоний, Яхъё ибн Абу Мансур, Ҳабаб ал-Ҳосиб ал-Марвазий, Халид ал-Марварудий, Ал-Аббос ал-Жавҳарий сингари интеллект юксак олимлар бўлган. Хоразмий бу олимларнинг сардори сифатида Хорун ар-Рашид даврида бунёд қилинган «Донишмандлар уйи» кутубхонаси асосида ташкил топган илмий академияга раҳбарлик қилган. Туркistonлик олимлар Маъмун академиясининг асосий ҳаракатлантирувчи кучлари эди. Улар Марказий Осиёнинг қадимий ва самарали таълим системасидан озуқа олганлари учун ҳам Бағдодда тўпланган илм аҳлига устозлик қилганлар. Хоразмий фақат араб фани ва маданиятини юксалтиришга раҳнамолик қилибгина қолмай, балки бутун жаҳонда математика илми тараққиётига буюк ҳисса қўшган олим эди. Америкалик фаншунос олим Жорж Сартон Хоразмийга бежиз «Ўз замонасининг ва барча замонларнинг энг буюк математигидир» деб таъриф бермаган. Хоразмий ҳисоблаш системасига ҳинд-дод халифалиги тахтини олган, 819 йили Бағдодга кўчиб боради ва ўзи билан биргаликда туркistonлик бир гуруҳ машҳур олимлари ҳам олиб кетади.

ташкил этиб турган. Хоразмий ҳам шу олимлар қатори Марвга тақлиф қилинган. 813 йили Ал-Маъмун акаси Ал-Аминдан Бағдод халифалиги тахтини олган, 819 йили Бағдодга кўчиб боради ва ўзи билан биргаликда туркistonлик бир гуруҳ машҳур олимлари ҳам олиб кетади.

рим рақамлари мураккаб математик амалларни бажаришда ноқулайлик туғдирар, ҳисоблаш жараёнини мураккаблаштиради. Хоразмийнинг нул (цифр) рақамини қўшиб ўнлик санок системасини истеъмолга киритиши инсониятни сон-саноксиз мураккаблик ва чалкашликлардан озод қилиб, ҳисоблаш техникасида инқилобий ўзгариш яратди.

Хоразмийнинг алгебра фанини яратиши ва тенгламаларни ечиш усуллари ҳақидаги назарияси, тригонометрик ҳисоб-китоблари кейинчалик ҳозирги замон фанларининг ажралмас қисми ҳисобланган дифференциал ва интеграл тенгламалар системасининг шаклланишига бевоқифа асос бўлди. Хоразмий алгебраси янги давр фан инкилобининг асосини ташкил қилган классик механикада ва, умуман, янги давр фан тараққиётининг барча соҳаларида математик пойдевор ҳисобланади. Бугун дунёни забт этиш сари йўлга чиққан испанларнинг кемалари ҳам, Колумб ва Магеллан саёҳатлари ҳам Хоразмийнинг математикаси туйғайи амалга ошган, чунки мураккаб алгебрик ҳисоб-китобларсиз океанлардан сузиб ўтувчи катта кемаларни, денгизлардаги навигацион ҳисобларни амалга ошириш мумкин эмас эди. Хоразмийнинг ҳисоблаш тартиби ҳақидаги алгоритмик йўл-йўриқлари эса замонавий электрон-ҳисоблаш техникасининг асосий мантикий ўзағи бўлиб хизмат қилмоқда. Демак, бугунги кун интеллектуал цивилизациясининг бурилиш нуқтаси Муҳаммад ибн Абдуллох Мусо ал-Хоразмийдан бошланган.

Бахтиёр ТҲРАЕВ,
фалсафа фанлари доктори

NOAN'ANAVIY MASHG'ULOTLAR

o'g'il-qizlarni sust tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi

Akademik litseylarda asriy qadriyatlarimizning tarkibiy qismi hisoblangan xalq og'zaki poetik ijodining alohida fan sifatida o'qitilishi milliy qadriyatlarimizning ulug' maqom kasb etayotganidan dalolat beradi. Folklorning eng salmoqli janri bo'lgan dostonlarning milliy an'ana va qadriyatlarimizni qadrlashga o'rgatish; jasoratli, tadbirli, dunyoqarashi keng insonlarni tarbiyalash; o'zi mansub xalq qahramonligiyu, yutuqlaridan tengdoshlari tomonidan (ba'zi tafsilotlarni o'zi to'qib) maromiga yetkazib aytilgan "Alpomish" dostoni, elektron vositalar orqali ko'rsatilgan darslik muallifi Omonilla Madayevning baxshi va do'mbira haqidagi fikrlari hamda mashhur O'zbekiston xalq baxshisi Shoberdi baxshi ijrosini katta qiziqish bilan tinglaganliklari, ularning mavzu doirasida berilgan turli noan'anaviy topshiriqlarni bajarishdagi faolliklari dars senariysi maqsad tomon aniq yo'naltirilganidan dalolatdir.

Darsning ta'limiy maqsadi: o'quvchilarning xalq og'zaki ijodi janrlari orasida eng salmoqli bo'lgan xalq dostonlari bo'yicha bilim va malakalarini umumlashtirish.

DTS talablari: xalq dostonlarini o'rganish, ularning o'ziga xos xususiyatlari, dostonchilik maktablari, xalq baxshilari haqida ma'lumotga ega bo'lish.

Dars usuli: "Zanjir", "Detallar deydi...", "Sirli konvert".

Dars jihozi: Xalq og'zaki poetik ijodi darsligi, "Alpomish", "Kuntug'mish" dostonlari, konvertlar, texnik vositalar, do'mbira, xalq baxshilari ijrolari to'plangan disk.

Dars turi: noan'anaviy.
Dars shiori: "Adabiyotga e'tibor — ma'naviyatga, kelajakka e'tibor" (Islom Karimov).

Darsning borishi:
— Qadrii o'quvchilar! Yurtboshimiz "O'zbekiston — buyuk kelajak sari" asarida: **"O'z xalqiga, uning an'analarga, tili, madaniyatiga muhabbat va hurmatni tarbiyalamasdan turib, o'z xalqini millatlarning butunjahon hamjamiyatida tenglardan biri sifatida idrok qiluvchi haqiqiy insonni, o'z Vatanning jonkuyarini tarbiyalash mumkin emas"**ligini ta'kidlaganlar.

Shuning uchun, yoshlar, xususan, akademik litsey o'quvchilari ona tilimiz imkoniyatlarini, milliy an'ana va qadriyatlarimiz asosi bo'lgan xalq og'zaki ijodi janrlaridan biri — dostonlarni qancha ko'p o'qisa, ma'naviy olami shuncha boy bo'ladi.

Bu ta'kidlanish so'ng o'quvchilar doston janri to'g'risida quyi sinflarda tushuncha olishgani, 7-sinfda "Ravshan", 8-sinfda "Kuntug'mish", 9-sinfda "Alpomish" dostonlarini o'rganishganini aytib berishadi.

O'quvchilarning doston janri haqidagi fikrlari doskada ketma-ket (zanjir usulida) yozib chiqiladi. Demak, doston:

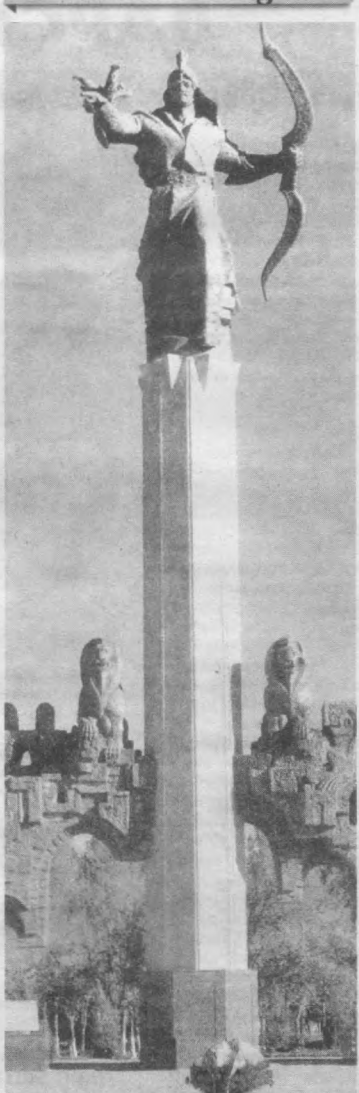
- xalq og'zaki ijodi janri;
- epik asar;
- she'riy-nasriy tuzilishga ega;
- baxshilar tomonidan aytiladi;
- tor yoki do'mbira usulida aytiladi;
- muallifi noma'lum bo'ladi;
- Vatan tarixiga oid qahramonlik voqealari hikoya qilinadi...

So'ngra o'quvchilarning fikrlari umumlashtiriladi: doston — o'zbek xalq og'zaki ijodining katta hajmi, she'riy-nasriy tuzilishga ega, o'z tarixiga oid qahramonlik voqealari hikoya qilinadigan epik asar.

Bir o'quvchi do'mbira chertib, "Alpomish" dostonidan parcha aytadi. Darslik muallifi Omonilla Madayevning baxshi hamda do'mbira haqidagi fikrlari va Shoberdi baxshi ijrosi diskda qo'yib ko'rsatiladi.

Mavzuni o'rganishda o'quvchilar o'zlari tanlagan oq, ko'k, yashil ranglar asosida uch guruhga bo'linib, "A" guruhi "doston" so'zining ma'nosi va dostonlarning yaratilish usullari, "B" guruhi baxshi va uning cholg'u

Sinab ko'ring

b) muallif tomonidan she'riy yo'lda yozilib, voqealarni tuyg'ular bilan uyg'unlikda tasvirlangan "Qutadg'u bilig", "Farhod va Shirin", "Ruhlar isyoni" kabi yozma dostonlar.

"B" guruhi: — Baxshi xalq dostonlarini tor, dutor, do'mbira jo'rigida yoki qo'biz chertib kuylaydigan san'atkoridir. Ya'ni, baxshi — soz chertganda sozanda, she'riy parchalarni kuyga solganda xonanda, tafsilotlarini to'qib ketaverganda shoir, doston parchalarini o'qiyotganda badiiy so'z ustasi.

"D" guruhi: — Folklorshunos olim To'ra Mirzayev ma'lumotiga ko'ra, XV — XVI asrlarda yirik dostonchilik maktablari paydo bo'lgan. Hozirgi kunda o'zbek folklorshunosligida — Bulung'ur, Qamay, Qo'rg'on, Shahrisabz, Sherobod, Xorazm kabi yirik dostonchilik maktablari mavjud. Dostonlar mavzu yo'nalishiga ko'ra 5ga bo'linadi: qahramonlik ("Alpomish"), ishqiy-sarguzasht ("Ravshan", "Kuntug'mish"), jangnoma ("Alibek va Bolibek"), kitobiy ("Oshiq G'arib va Shohsanam"), tarixiy ("Oysuluv").

Bahs-munozara yakunida guruhlar ishi savollar orqali to'ldirilib, baholanadi.

Asarni o'qiyotganda alohida detallarga e'tibor qaratish diqqatni, xotirani kuchaytiradi. Shu bois "Detallar deydi..." topshiriqida "A" guruhiga o'q-yoy surati, "B" guruhiga o'q, tush fetishlari surati, "D" guruhiga ot, g'oz totemlari surati berilib, o'quvchilardan "Alpomish" dostonida shu detallar ishtirok etgan voqealarni eslash so'raladi. Yoy va o'q surati 1-guruhga Hakimbekning bobosi Alpinbeydan qolgan 14 botmon birinchi bo'lgan yoyni o'tib Alpomish nomini olganini eslatadi. 2-guruh qo'riq 3 marta tashlanganda ham uyuridan faqat Boychiborga tushgani, Qorajon, Alpomish, Oybarchinning chiltonlar karomati ila bir xil tush ko'rib, do'st bo'lganlarini so'zlaydi. 3-guruh og'zaki ijodda ham, yozma ijodda ham ot totemi qadimgi an'analarga muvofiq insonning do'sti sifatida uning muvofaqiyatini ta'minlaydigan omil tarzida berilishi, dostonida Boychiborning ham bir necha bor Alpomishni mushkul ahvoldan olib chiqqani, yetti yil zindonda yotgan Alpomishning yarador g'ozni davolab, o'zidan xabar jo'natganini gapirib berishadi.

O'tilgan mavzuni mustahkamlashda "Sirli konvert" usuli samarali hisoblanadi. Bunda o'quvchi faollashishi bilan birga o'qituvchining vaqti tejaladi. Magnit doskaga osib qo'yilgan konvertlarga rangli qog'ozlar solingan bo'ladi. Guruhlar oq, ko'k, yashil rangdagi qog'oz tasmlarga 1- va 2-topshiriqlarda o'zlari ishlagan mavzu yuzasidan savollar tuzib, tezda joylaydi va konvertlarni boshqa guruhlar bilan almashadi. Javoblarni tekshirib, bir-birlarini baholashadi. Shuningdek, o'qituvchi tomonidan ham har bir guruhga mavzuga doir savollar yozilgan qizil tasmlar hamda yulduz va oy shaklidagi to'rttadan kartochka tarqatiladi va javoblar olinadi.

So'ngra guruhlardan o'quvchilar qo'llaridagi hamda qo'shnilaridagi ranglar va shakllarni kuzatishlari hamda ulardan nimaning ramzini hosil qilish mumkinligi so'raladi. O'quvchilar ranglarni o'ziga joylashtirib, bayroq shaklini berishadi qilishadi. Qaysi guruh eng avval qo'ldagi kartochkalarga tez javob qaytarib, kerakli shakl qismini doskada yasab bo'lsa, g'olib hisoblanadi. Bu usul o'quvchilardagi g'oliblikka ishtiyoqni oshiradi. Muhimi, o'g'il-qizlarni sust tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi.

Uy ishi sifatida guruhlarga dostonlarni yana bir bor ko'zdan kechirib, parchalar yod olib kelish vazifasi topshiriladi.

Gulnoza TURDIYEVA,
O'ZMU qoshidagi Zangiota akademik litseyi tillar kafedrasini mudiri

Men ona tili va adabiyot fani bilan dars beraman. Bуюк davlat arbobini va sarkarda, sohibkiron bobomiz Amir Temurning "Temur tuzuqlari" kitobidan sinf rahbarlik faoliyatimda keng foydalana-man. Uning «Bilagi zur birni, bilimi zur min-gi iynkar» degan hikmati butun in-soniyatni aql-iddok, ilmu ma'rifat-ga tayanib yashga datvat etadi.

Sinfni kichik bir saltanat deb olsak, uquvchilarni ana shu hokimi-yatning «yozlari deb karaymiz. Sohibkiron shunday eza: «Men un ikki narsani uzimga shior qilib olib, saltanat martabasiga erishdim. Shu un ikki tuzuk erda-mida mamla-katni kulimda tutib, saltanatimni bosqardim va saltanat taxtiga ze-bu ziyinat berdim».

СИНФ — КИЧИК САЛТАНАТ

Тузуқларнинг тўққизинчисида шундай дейилган: «Ҳар бир ўлка ва шаҳар аҳлининг ашроф-улуқлари билан дўст тутундим. Мижозларига, табиатига тўғри келган, ўзлари тиллаган одамни уларга ҳоким қилиб тайинладим». Демак, синф сардорини ўқувчилар хоҳишига қараб, овозга қўйиб сайлаб оламан.

Амир Темур бобомиз ўз аскарларининг ҳар ўнтасига биттадан ўнбо-ши тайинлаган. Биз эса ҳар ўн ўқув-чига эмас, ҳар бир қаторга (парта икки қатор бўлса, ўқувчилар тўрт қатор бўлади, парта уч қатор бўлса, ўқувчилар олти қатор бўлади) битта-дан гуруҳ, сардори сайлаймиз. Ҳар бир гуруҳ сардори синф сардорига ўз гуруҳидаги ўқувчилар ҳақида маълумот бериб туради. Синф сардори эса синф раҳбарига маълумот бера-ди. Бу ўқувчиларнинг интеллектуал салоҳиятини ривожлантириш, бош-қарувчилик қобилиятини, ўзига ишонч туйғусини шакллантиришда кўл келади.

Баъзан синф раҳбарлари ёки фан ўқитувчилари ўқувчилар билан кели-шолмагани, болани дарсидан чиқариб юборишгача борганини эшитаман ёки гувоҳи бўламан. Бу болада адоват ҳис-сини кучайтиради. Амир Темурнинг

учинчи тузуғида:

«Салтанатим ишлари-ни мурсою мадора, муруват, сабр-тоқат ва чидам билан юргиздим. Кўп нарсани билиб турсам ҳам ўзимни билмасликка соддим, дўсту душман билан мурсою мадора қил-дим», дейиладики, буни ўқитувчи ўз иш жараёнида қўлмаса, ҳар бир ўқув-

Sinab ko'ring

чининг кўнглига йўл топан бўлади.

Амир Темур бобомиз ўз қўл остидаги халқи ва аскарла-рини доимо рағбатлантириб, тақдир-лаб турган. Бу ҳақда бешинчи тузуқ-да шундай ёзадилар: «Амирларим ва аскарларимни мартабаю унвонлар, олтин-кумуш билан хушнуд этдим.

Базмларда уларга (муносиб) ўрин бердим. Шунинг учун жангларда жоңларини фидо қилдилар. Дирҳам ва динорларни улардан аямасим. Уларнинг юмушларини енгиллашти-риш учун меҳнат машаққатларини ўзимга юкласим ва уларни тарбият этдим». Демак, намунали синфга эга бўлиш, фаол ўқувчилар жамоасини шакллантириш ўз қўлимизда экан. Ўқувчиларни рағбатлантира олсак, муваффақият биз томонда. Намуна-ли ўқувчиларнинг ота-оналарига синф йиғилишларида раҳматнома эълон қилсак, бошқаларида ҳавас уйғотамиз.

Амир Темур бобомизнинг «Тадбир-жор, шижоатли бир киши минга ло-қайд кишидан яхшироқ» деган фик-рини ўқувчилар ҳаётига татбиқ қилиш мумкин. Синфда деворий га-зета ташкил қилиб, «Энг билимдон ўқувчи», «Энг зукко ўқувчи», «Энг одобли ўқувчи» каби номинациялар соҳибининг расмини бериш улар учун катта мукофот. Ўқитувчилик кас-бини танададикми, бунга муносиб бўлиш йўллари ахтарсак, ўқувчи-ларимизнинг энг азиз инсонига ай-ланишимиз тайин.

Нилуфар ТУРСУНОВА,
Қарши шаҳридаги 36-мактабнинг
она тили ва адабиёт фани
ўқитувчиси

«Жисмоний тарбия фани болалик чоғларимизда ўзгача ўтиларди: дарс бошланди дегунча, ўқувчилар кенг майдонга тизилишиб, «майдон бўйлаб югуриш» буйруғини эшитгач, ўпкасини қўлатиб қочиб кетарди. 45 дақиқалик дарс фақатгина югуришга бағишланар, бошқа бирор машғулоти билан шуғулланиш имкони бўлмагач, жисмоний тарбия дарсини узун майдонда ҳолдан тойгунча чопиб деб тушунардик. Шунинг учун жисмоний тарбия деса, кўпчиликнинг юраги безиллар, бирор баҳона топиб дарсдан қочишга уринардик. Ўйлаб қаралса, бунда ўқитувчининг айби йўқ, у футболдан бўлак спорт турига қизиқмас, боз устига, мактабда на бирор шароит, на тайинли спорт жиҳози топилмас эди. Бу ҳам етмаганда, устозимиз мутахассислиги бўйича умуман жисмоний тарбияга дахли йўқ, чизмачилик фани ўқитувчиси эди. Мактаб раҳбарияти қўшимча сифатида унга юклаб қўйишган эди. Шунинг учун мактабни битиргач, келажакда жисмоний тарбия ўқитувчиси бўлишни кўнглимиза тугиб юрдим», деб эслади акам.

Кейинчалик ўша қизиқишларни сабаб мақсади қатъийлашиб айнан жисмоний тарбия ўқитувчиси ихтисослиги бўйича таълим олди ва бугунги кунда шу фандан ёшларга сабоқ бериб келмоқда. Бундай хотираларни бундан 20–25 йиллар олдин ўқиган инсонлар ҳаётдан қўлаб келтириш мумкин. Бу ҳолатнинг сабабини эътибор ва шароитнинг йўқлиги, жисмоний тарбияга ўқув фан сифатида қаралмагани билан изоҳлаш мумкин.

ЎҚИТУВЧИ — ҲАМ СПОРТЧИ, ҲАМ ПСИХОЛОГ

Бугун таълим муассасаларида бутунлай бошқача ҳолатга гувоҳ бўламиз. Яъни юксак эътибор ва шароитнинг тўқислиги жисмоний тарбия фанининг биринчи даражали фанлар қаторидан жой олишини таъминлади. Юртимиздаги деярли барча мактабларда ўқувчиларнинг жисмоний тарбия билан мунтазам шуғулланишлари ва соғлом турмуш тарзи учун кенг имкониятлар яратилди. Аммо фақат шароитнинг ўзи билан бу фан бўйича машғулотларни мазмунли ташкил этиб бўлмайди. Бунинг учун энг аввало ҳар томонлама пухта билимга эга етук кадр билан таъминлаш талаб этилади.

Дарҳақиқат, бугунги кунда бошқа фанлар қатори жисмоний тарбия ўқитувчиси ҳам ўзида кўпгина ижобий фазилатларни муҳассас этиши лозим. У педагог, психолог, спортчи ва инсоний фазилатлар соҳиб сифатида ўқувчиларига ўрناк бўлиши керак. Ушбу хусусиятлар бир-бири билан ҳам барчаси боғлиқ бўлиб, бири иккинчисини тўлдириб боради.

Ўқувчиларнинг маънан етук шахс бўлиб ўсиб-ўлғайиши, ҳар жиҳатдан соғлом ва замон талабларига мос билимли, рақобатбардош кадр сифатида камол топиши учун ўқитувчиларнинг масъулиятини янада ошириш борасида кенг қўламли амалий ишлар олиб борилади. Булар таълим муассасаларини мутахассис билан таъминлашдан тортиб, уларга яхши шароит яратиб бериш, меҳнатини муносиб рағбатлантиришга қараб, улар билан ўз ичига олади. Амалга оширилган чора-тадбирлар самараси ўлароқ, жисмоний тарбия фани ўқитувчиларининг салоҳияти юксалиб, улар тарбиялаган ўқувчилар ҳам жисмонан, ҳам маънан баркамол бўлиб воғда етмоқда. Ёш авлодининг руҳий тайёргарлигига ҳам алоҳида эътибор қаратилмоқда. Шу маънода таъкидлаш лозимки, жисмоний тарбия ўқитувчининг ўқувчи билим олиши ва соғлом воғда етиши, дунёқарашининг кенгайишида муҳим ўрни бор.

— Жисмоний тарбиянинг одоб-ахлоққа ҳам ижобий таъсири бор, — дейди психология фанлари номзоди Муяссар

Аҳмедова. — У мурғак қалбга меҳнат, матонат, машаққат орқали муваффақиятларга эришиш мумкинлигини сингдириб, уни руҳан ва жисмонан чиниктиради, атрофдагиларга нисбатан ҳурмат-эътибор, ўз устида

ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ДАРСЛАРИ

асосий фанлар қаторидан жой олиб улгурди

ишлашда талабчанлик хислатларини тарбиялайди. Ҳар нарсага диққат-эътибор билан ёндашишни ўргатади. Шунинг баробарида у инсонни мақсадли ишлашга, изчил ҳаракатга ўргатади. Жисмоний тарбия ўқитувчиси ҳам шу каби жиҳатларни ўзида шакллантирсагина, ўқувчиларига бунинг сингдириш олади. Донишмандлардан бири айтганидек, «Муаллимнинг маънан соғломлиги, жисмоний етуклиги ўқувчининг шундай руҳда тарбияланишининг бош омилдир».

Болаларни тарбиялаш ўта қийин ва масъулиятли вазифа. Шундай экан, жисмоний тарбия ўқитувчиси спортдаги интизомлилик, қатъийлик, матонатлилик сифатларини, педагогга хос вазиятни олдиндан баҳолай олиш фазилатларини ўзлаштириши талаб этилади. Бугун таълим муассасаларида қизгин кечаётган «Аппомиш» ва «Барчино» тест синовлари жараёни ҳам жисмоний тарбия ўқитувчининг меҳнатлари маҳсулини намоён этади.

— Жисмоний тарбия ўқитувчининг ўзи ҳам спортчи бўлиши зарур, — дейди жисмоний тарбиядан кўп йиллар ёшларга сабоқ берган фахрий ўқитувчи Маҳмуд Абсанов. — Спортда галабанинг муҳим омилли иштиёқ ва қатъият, ишончга бориб тақалади. Рақибни менсимаслик эса мағлубиятнинг асоси. Шу боис ўқитувчи маънавий-ахлоқий жиҳатдан шаклланди, иродали ва сабр-бардошли, рақибини ҳурмат қиладиган баркамол шахсни воғда етказиши зарур. Жамоавий ўйинларда бир кишининг фаол иштироки бугун бир жамонинг галабаси ёки аксинча ҳолатда мағлубиятига сабаб бўлиши мумкинлигини ўқитиб бориши лозим. Анда шундагина жисмоний тарбия дарси 45 дақиқалик чопиш эмас, аксинча, маънавий-руҳий тайёргарлик, фан ва жисмоний ҳаракатлар уйғунлигидан иборат бўлади.

Ҳар бир ўқувчи бир спортчи, дегани. Жисмоний тарбия дарслари эса унинг спортга дастлабки қадамларини ташлашга сабаб бўлади. Муайян ютуқларга эришишида муҳим ўрин тутди.

— Шогирдларим ўтган ўқув йилида вилот миқёсидаги мусобақаларда муваффақиятли иштирок этишди, — дейди Баҳмал туманидаги 48-умумий ўрта таълим мактаби жисмоний тарбия фани ўқитувчиси Абдурахмон Хушиев. — Авваллари, бизнинг ўқувчилик давримизда ҳудудимизда, нари борса, туман миқёсида ўтказиладиган баҳслардан нарига ўтолмасдик. Асосий баҳсларда имкониятни бой бериб кўярдик. Ҳозир ўша мағлубият сабабини англагандекман: ўқитувчимизнинг футбол бўйича билими кучли мураббий эмас, балки оддий футбол муҳлиси эканлиги мағлубиятларимизга катта таъсир қилган. Мураббийимиз ўша даврдаги энг кучли футболчиларнинг барчасини билар, уларнинг қаерда, қандай оилада воғда етганлигига айтиб берар, аммо таркибни шакл-

ҳеч қачон бездирмайди, аксинча, иштиёқини оширади.

Давлат таълим стандартида жисмоний тарбия дарсларида ўқувчилар эгаллаши зарур бўлган билим, кўникма ва маълумот билан бир қаторда ўқитувчи томонидан амалга оширилиши керак бўлган вазифалар ҳам келтирилган. Унда, масалан, ўқув йили бошида ота-оналар билан ўқувчиларнинг шахсий хусусиятлари ҳақида, жисмоний тарбия дарсларининг мазмунини тўғри-сида суҳбат ўтказиш алоҳида таъкидланган. Ота-оналар билан биргаликда ўқувчининг соғлиғига бирдек қайғуриш, айрим ўқувчилар билан индивидуал машғуллотлар ўтказиш, жисмоний ривожланиш бўйича тенгдошларига етиб олиши учун барча шароитларни яратиш жисмоний тарбия ўқитувчининг муҳим вазифаларидан бири. Шунингдек, дарслар-

Jarayon

лан, халқ ҳаракатли ўйинлари сирасига кирувчи «Қирқ тош» ўйинини олсак, ўқитувчининг биргина шу ўйинни ўргатиши орқали ўқувчилар нафақат бой миллий меросимиз билан танишади, балки уни оммалаштиришга ва келажак авлодга етказишга ўз ҳиссасини қўшади.

ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ДАРСИ — САЊЪАТ АСАРИ

— Ҳақиқатан ҳам жисмоний тарбия фани бир санъат. Уни бу даражага олиб чиқиш кўп жиҳатдан ўқитувчининг маҳорати ва савиясига боғлиқ, — дейди Паркент туманидаги 29-умумтаълим мактабининг жисмоний тарбия ўқитувчиси Шомухиддин Шоумиряев. — Жисмоний тарбияга айримлар иккинчи даражали фан сифатида қарайди. Аслида эса бу фан ўқувчиларнинг яширин қобилиятларини аниқлаш, келажак авлодининг соғлом ва баркамол бўлиб ўлғайишида муҳим ўрин тутди. Синфда 25–30 ўқувчи бўлса, уларнинг барчаси бирдек кураш ё футболга қизиқсади, деб ўйлаш нотўғри. Улар ичида теннис, югуриш ва су-

Бухоро вилояти Ромитан туманидаги 34-умумтаълим мактабининг жисмоний тарбия ўқитувчиси Баҳодир Файзиев ўқувчилар билан машғулотда.

лантириш, ким гол уриш қобилиятига эга-у ким рақиб ҳужумларини бартараф эта олиши борасида бирор тўхтамга келолмасдик. Шогирдларимнинг галабасидан шунинг англадимки, ўйинни таҳлил этиб борадиган устознинг катта меҳнати, тўғри ҳаракати галабаларга элтувчи асосий омиллардан бири саналади.

Мураббий болани жисмоний тарбиялаш мобайнида унинг қизиқишларини имкониятини тўғри баҳолай билиши, нима-ларга қодирлигини аниқлаши ва шунга мувофиқ йўналтириш зарур.

ТИЗИМЛИ ДАРС ИШТИЁҚНИ ОШИРАДИ

Юртимиздаги деярли барча мактаблар спорт заллари ва инвентарлари билан таъминланганлиги болаларнинг жисмоний имкониятлари ва қизиқишларига мос спорт билан шуғулланишида замин бўлмоқда. Ўқитувчининг машғулотларни тизимли олиб бориши, ҳар бир деталга алоҳида эътибор бериши жисмоний тарбия дарсларида муҳим аҳамият касб этади. Энг муҳими, тизимли ташкил этилган дарс ўқувчини

да бир-бирига нисбатан ўзаро ҳурмат сифатларини тарбиялаш, Ватанга муҳаббат туйғуларини сингдириш, шахсий гигиена қоидаларига риоя қилиш кўникмаларини шакллантириш ҳам доимо диққат марказида бўлиши лозим.

ҲАРАКАТЛИ ҲАМ ҲАЁТГА ТАЙЁРЛАДИ

Жисмоний тарбия дарсларида ўқитувчи «Қирқ тош», «Қулоқ чўзма», «Ким тез ўрайдими?», «Қалъа» ва «Оқ теракми, қўк терак?» сингари миллий ҳаракатли ўйинлардан фойдаланса ўқувчиларнинг ўқув, чидамлиги ошади. Бу эса келажакда уларни ҳаётга тайёрлашда муҳим ўрин тутди.

— Албатта, ҳар бир ўйин замирида бирор мақсад, тарбия муҳассас, — дейди кўп йиллик тажрибага эга мураббий Турсунбой Абдураимов. — Дарсларни фан ва ҳаракатлар уйғунлигида ташкил этиш, бунда турли хил халқ ўйинларидан фойдаланишнинг ҳам жисмоний, ҳам маънавий аҳамияти катта. Бундай машғуллотларда ўқувчилар бир хилликдан зерикмайди, топириқларини ҳафсала билан бажаради. Маса-

зиш, қарат, боксга қизиқади-ганлари ҳам талайгина. Бу эса ўқитувчининг ҳар бир спорт турини пухта билишига ундайди.

Шуни эътироф этиш керакки, йилдан йилга спорт билан мунтазам шуғулланувчи ўқувчилар сони ортиб бораётир. Бу, албатта, мактабларда жисмоний тарбия дарсларининг тўғри ташкил этилаётгани ва бунинг натижасида болаларнинг спортга бўлган қизиқишлари ошиб бораётганидан далолат беради. Хусусан, жорий йил ёзги таътил мобайнида мактаб ўқувчилари ўртасида ўтказилган «Ёз — 2013» мусобақаларида 4806864 нафар ўқувчи иштирок этгани жисмоний тарбия дарсларига бўлган қизиқишнинг нечоғли юқори эканини кўрсатиб турибди.

Ҳайкалтарош тошини тарошлаб уни ҳақиқий санъат асарига айлантиради. Бунинг учун ундан меҳнат ва маҳорат, диққат-эътибор талаб этилади. Ўқитувчи-мураббийни ҳам шунга ўхшатиш мумкин. У дарсини қанчалик моҳирлик билан ташкил этса, ўқувчилари орасидан шунча кўп соғлом ва баркамол миллият ворислари, чемпионлар етишиб чиқаверади.

Олимжон ЖУМАОБОВ,
«Ma'rifat» муҳбири

23-oktabr — "Xalqaro maktab kutubxonalari kuni"

КУЗАТУВ

Субҳидан, шаҳар кўчалари бироз шовқинли. Кимдир ишга, яна кимдир ўқишга шошган. Яшил «карвонлар» йўловчиларни ўз манзиллари сари элтмоқда.

Автобус бекати ҳар қачонгидан гавжум. Соҳларини қирқ кокил қилиб ўрган, бежирим атлас ва дўппи кийган, қош-кўзлари тим қора қиз эътиборини тортди. Унинг қош-кўзидан кўра, китоб ўқийдигани мени кўпроқ ажаблантирди. Ёнида икки дугонаси эса план-

толаа қилинмоқда? Жавобини ҳам ўша китоб дўконидан топдим! Енгил ҳазм бўладиган, «ўлдим-қўлдим» руҳидаги, бой бўлишнинг йўллари, бахтли бўлиш сирлари кўрсатилган китобларга эҳтиёж катта. Бу эса ёшлар маънавий дунё-қараш, ақлий билим ва тафаккурини савзлаштирувчи ҳолат эмасмикан?

Китоб харид қилиш учун келаётганларнинг аксарияти китобни совға учун олаётганини кўриб хурсанд бўлдим. Зеро, китоб энг яхши совға!

ни эзгуликка, меҳр-муҳаббатга ва албатта, маърифатли бўлишга чорлайди. Кўп китоб ўқиган кишининг гап-сўзлари теран, фикри тиник, тили равшон. Улар билан мулоқот қилиш мароқли.

Тиббиётда айрим зарарли синдромлар борки, улар инсон ҳаётини емиради. Лекин шундай фойдали синдром борки, у инсонни тарбиялайди, билим ва тафаккурини юксалтиради. Бу мажозий маънодаги "китобхонлик синдроми"дир. Бу "касаликка" чалинган-

«ДАРSLARIMIZ
МУТОЛАА ТАРҒИБОТИГА
АЙЛАНМОҚДА»

Мактаб ҳовлисидаги гулхонанинг четига ўтириб китоб ўқийдиган болакай эътиборимни тортди. У китобни тобора маҳкамроқ ушлар, кўзларини пирпиратганча ўзига-ўзи нималардир деб пичирлар, гоҳ жилмаяр, гоҳ қошларини чимириб жиддийлашар, гўё асар воқеалари иштирокчисига айланади.

Ҳозир безовта қилиш, чалғитиш одобсизлик бўлса-да, у билан танишим, бироз суҳбатини олгим келди. "Салом, болакай, исминг нима?" дедим хижолатомуз. У китобдан бошини кўтармади. «Ўқийдиган китобинг жуда қизиққа ўхшайди, номи нима экан?» дедим яна-да қизиқиб. Бола унга гапирётганимни сизди, шекилли, юзлари олмадек қизарганча жилмайди. "Фаришта Мимнинг саргузаштлари". Ёш китобхон жуда киришимли экан. Саломлашар, "Сиз ҳам бунди ўқиганмисиз?" Рушана Набиева ёзган. Айниқса, "Тугмачининг саргузаштлари" масали зўр-а?" дея менга саволлар ёғдира бошлади. Сўнг асардаги қаҳрамонлар, воқеалар ҳақида ўз қарашларини жўшиб-жўшиб гапирди. У «Нега бундай? Нима учун?» дея ҳаяжондан тўқилганиб сўрар ва унга жавоб беришини ҳам кутмасди. Индамай тикилиб турганимдан ҳафсаласи пир бўлдим, "Эҳ, биланам, сиз бу саволларга жавоб беролмасиз. Уларга фақат кутубхоначимиз Сайёра опамдан жавоб олишим мумкин. Чунки жудаман кўп китоб ўқиган, ҳатто акам билмайдиган эртақ китобларни ҳам билади", деб қўйди ўзига-ўзи гапирётгандек. Сўнг қўлидаги бежирим соатга қаради ва «Уэр, дарсим бошланадиган вақт бўлибди. Кетишим керак», дея китобини портфелига солди-да, ўқув биноси томон юрди. Болакайнинг ортидан термулканман, ундаги шижоат, ҳозиржавоблик, мустақил фикр ва ишондан жуда мамнун бўлдим. Қалбимда туғилган бу илиқлик мени негадир мактаб кутубхонаси томон чорлади...

Бувайда туманидаги 2-умумтаълим мактаби кутубхонаси эшиги олдида келганда негадир ҳаяжонландим, чунки эшик ортида ўқувчиларнинг мурғак қалбига китобсеварлики сингдирган, уларнинг ишончини қозонган фидойи кутубхоначи турарди. Сайёра опа Абдураззоқова бир неча болалар билан қайсидир асар ҳақида суҳбатлашарди. Унинг маъноли кўзлари ёнар, равшон нутқи эса ўқувчиларни гўё сеҳрлаб олганди...

Ҳозирги замон кутубхоначисида ҳам педагог, ҳам психолог бўлиш билан бирга ўқувчиларнинг самимий дўстига айланиш талаб этилмоқда. Зеро, мурғак қалбларнинг ҳаётини таниши, билим олишга, китоб ўқишга қизиқишини кўчатиришда мактаб кутубхоначиси муҳим аҳамият касб этади.

— Китобхонлар сони ўсиш суръатини мунтазам таҳлил қилиб борамам, — дейди Сайёра опа. — Юқори кўрсаткичларга эришган синфлар, уларнинг раҳбарларини маънавий рағбатлантириб тураман. Ўқилган асарларнинг моҳиятини янада теранроқ очиб бериш ҳамда уларни тарғиб этиш мақсадида турли тадбирлар ўтказаман. Кечаларга болажонларнинг оила аъзоларини ҳам тақдир қиламан. Оилавий китобхонлик қизиқишга бағишланган тадбирларга, айниқса, бобо ва момоларимизнинг таърифи ўзгача фойда бағишлайди. Улар ёш китобхонларимиз билан асарлар ҳақида суҳбатлашадилар, мушоирада мусобақалашадилар. Бундай кечаларда болажонлар билимларини ошириш билан бирга, ҳаётий сабоқ ҳам олишади.

2011-2012 ўқув йилидан бошлаб ўқув режамизга "Маҳорат дарсини"ни киритдик. Бундай машғулотлар фан ўқитувчиси билан кутубхоначи ҳамкорлигида ўттилади. Асосий мақсад — дарс жараёнининг ўзига китобхонлик тарғиботини олиб бориш. Мавзу юзасидан мавжуд адабиётлардан кўргазма ташкил этилиб, китобларнинг мазмунини ўқувчиларга қизқаркли тарзда тушунтирилади. Натижада "Фан ўқитувчиси + мактаб кутубхоначиси + ўқувчи" тизими шаклланади. "Маҳорат дарсини" ўқишни бошлаганимиздан буюн ўқувчиларимизнинг 96 фойзи кутубхонага аъзо бўлди. Айниқса, адабиёт дарсларини кутубхонада ўтиб, ўқувчиларнинг бадий мутлоага қизиқишини кўчатиришга мурасар бўлдик.

Бувайда туманидаги 2-умумтаълим мактабига юртимиздаги ижтимоий-сиёсий воқеа-ҳодисаларга ўзини даҳлдор сезаётган, миллий истиқлол гоғларига сadoқатли ёшлар тарбияланаётганига амин бўлдик. Бу жараёнда мактаб кутубхоначиси таълим-тарбия технологиясининг лойиҳаловчиси айланаётгани, айниқса, муҳим аҳамият касб этмоқда.

Буҳолида СУПИЕВА,

Республика болалар кутубхонаси ходими

Фойдали синдром

шетга термулганча, қикирлаб кулишарди. Автобус келгач, бу қизлар чиқиб кетишди. Бояги қиз ҳамон китобдан бош кўтармасди...

КИТОБ ДЎКОНИДА

Яқинда китоб дўконига бордим, харидор кўп. Китобларни кузатаман: турли ёшдаги китобсеварлар учун ранг-баранг адабиётлар бисёр. Шеърят, бадий адабиёт, тиббиёт, сиёсат, детектив, маънавий-маърифий асарлар дейсизми, барчасидан бор. Болаларга мўлжалланган адабиётлар алоҳида растани банд қилган.

Китобларни томоша қилар эканман, кўнглимдан бир савол ўтди: бугун қандай китоблар кўпроқ му-

БАДИЙ КИТОБ —
РУХИЯТ-ХИСЛАТ ОЛАМИ

Юксак технологиялар даврида яшамиз. Ахборот оқими шу даражада жадаллаб кетдики, интернетга кирсангиз бас, барча маълумотлар мухайё! Китобларнинг электрон варианты вақтингизни тежайди. Ҳозир урфга кирган аудиокитоб сотиб олсангиз, унинг МР3 форматини эшитиб юришингиз мумкин. Лекин монитордаги мутлоа босма китобчалик инсонга ҳиссий-руҳий озуқа бермайди.

Фойдали синдром

Китоб — нур, зий. У инсонлар-

лар китобдан ўз "билимлар галадонига" энг керакли илмларни юклаб олади. Бу синдром ҳеч қимда ташвиш уйғотмайди. Кўп ўқиш, фарзандларимизни ҳам мутлоага қилишга ўргатиш, ялтироқ, қимматбаҳо нарсалар эмас китоб бебаҳо эканлигини тушунтириш синдромининг таъсир кучини янада оширади.

Наргиза ФАЙЗИЕВА,
Республика
ихтисослаштирилган мусика
ва санъат академик лицейи
она тили ва адабиёт
ўқитувчиси

ИККИ ЯШАР
КИТОБХОНболалар кутубхонага неча
ёшдан аъзо бўлиши мумкин?

Ётти ёшли Озода биринчи синфда ўқийди. Аммо у аллақачон ўқишни ўзлаштириб олган. Уйимизга келса, доим оилавий кутубхонамизга кириб, битта эртақ ўқиб, бизга тушунмаган ёки қизиқтирган саволларини беради. Эртақларни кўп ўқигани боис бўлса керак, фикри теран, тили бийрон тенгдошларига баъзан нималарнидир куюнчақлик билан гапирарди.

Ўзини «китобхон» деб аташларини ёқтирадиган Озода бир кун телевизор томоша қилаётганда, Алишер Навоий номидига Миллий кутубхона ҳақидаги кўрсатувни кўрибди. Шундан сўнг ҳар кўрганда «Қачон мени у ерга олиб борасиз?» деб хархаша қиладди. «Мен ҳам шундай катта кутубхонага аъзо бўламани?» деб сўрайди.

Аниқ эсимда, ўқувчилик пайтимда мактабимиз кутубхонасига 5-синфдан бошлаб аъзо бўлиш мумкин эди. Дунёни бегубор нигоҳлари ва эртақнамо тасавури билан илғай бошлаган Озодага китобхонлик ёшига ҳали етмаганини айтишга шовилмадим.

Шу тобда ҳаёлимда «Китобхонлик неча ёшдан бошланади?» деган савол ярқ этди. Унга жавоб топмоқни бўлдим ва тўғри болалар кутубхонасига бордим. Қабулхонадан керакли кўрсатмаларни олгач, кичик тадқиқотга киришдим.

Биринчи қаватдаги иккинчи хона эшигини тақиллатдим. Иккиридан «Кираверинг!» деган овоз келди. Бу кутубхоначи Муҳаббат опа экан. Хонадаги китобларга бир-бир кўз югуртириб олгач, унга савол бердим.

— Китобхонлик неча ёшдан бошланади?

У бундай саволни биринчи бор эшитиши, чоғи, бироз ўйланиб қолди. Кейин фикрини жамлаб сўзлади:

— Эртақ эшитадиган болаларни ҳам китобхонлар сафига қўйишимиз мумкин. Кутубхонамизга ота-оналар ҳамроҳлигида кўплаб кичкинтойлар келишади, рангли безаклар, қизқаркли расмлар билан бойитилган турли китобларни томоша қилиб, ҳайратланишади. Шу тарика китобга меҳр қўяди. Китоб эса болаларга дунёни танишда энг яқин кўмакчи бўлади. Биласизми, ҳатто бир ёшдан ҳам китобхонга айланиш мумкин. Бола дунёни таний бошлашди? Ташқи муҳитга қизиқиши кўчайди-ми? Атрофдаги инсонлар ҳаракатини тақдорлашга интилапмиз? Демак, бу ҳолатлар эркатой кутубхонага аъзо бўлиш ёшига етганидан дарак беради.

— Бироз ишонинг кийин, — дедим кутубхоначининг сўзларига эътироз билдирганимга. — Ҳали «ойи» ёки «дада» дейишни ҳам билмайдиган болакай қандай қилиб китобхон бўлиши мумкин? У бамайлихотирлик билан мени иш столи томон бошлади. Тартиб билан

тахланган китобхонлар дафтарчалари турарди. Энг ёш китобхонни аниқлаш учун ишга киришдим. Ҳаммасини бирма-бир кўриб чиқдим. Хоҳ ишонинг, хоҳ ишонманг, китобхонларнинг орасида энг кичиги икки ёшли София Маҳаматова экан... Унинг аъзолик дафтарчаси билан танишиб чиқдим: эҳ-ҳей, ўндан ортик китобни «мутлоа» қилиб ўлгурибди. Тўғриси, шу кизалоқ китоб билан танишим келди. Маълумотлар ичидан уй телефони рақамини олиб, сим қокдим. Гўшаки Софиянинг буви си Роза Иброҳимова олди. Саломлашиб, муддаога ўтдим. Ёш бўлишига қарамай, нима учун неварасини кутубхона аъзоси қилишганини сўрадим.

— Софийахон акаю опаларига эргашиб борган кутубхонага, — деди Роза ая. — Кўз тегмасин, набираларим китоб ўқишни бунда ёқтирашди. Адашмасам, ҳаммаси шу кутубхонага аъзо. Уйимизда ҳам кичик кутубхона ташкил қилганимиз. Шундай бўлса-да, кун ора София билан Республика болалар кутубхонасига борамиз. У ҳозирча харф таълимида, эртақларни унга опалари ўқиб беришади. Неварам кутубхонага аъзо бўлганидан буюн кичик «табиатшунос»га ай-

ланган: қушларнинг сайрашини жим тинглайди, оёғи остидаги митти чуқуллар ҳаракатини узоқ кўзатиб туради. Ўйлашимча, фарзанднинг баркамол бўлиб вояга етишини истаган ҳар бир ота-она иложи борица эртақ кутубхонага аъзо қилади.

Гарчи София билан гаплаша олмаган бўлсам-да, у ҳақида етарлича тасавуруга эга бўлдим. Болалар орасида ана шундай тиришқоқ, юксак идрокчилар ҳам борлигидан қувондим. Жажжи китобхонага салом деб қўйишини айтиб, Роза ая билан хайрлашдим. Кутубхоначи опага миннатдорлик билдириб, уйга қайтдим. Кутубхоначининг фикрлари ва телефондаги суҳбат орқали саволимга жавоб топгандек бўлдим. Демак, китобхонлик ёш танламас экан. Айниқса, халқ эртақлар ўрин олган китоблар болаларга энг яқин дўст, энг яқин ҳамроҳга айланишини ўз кўзим билан кўрдим.

Орадан бир неча кун ўтиб, Озодани ҳам ушбу кутубхонага олиб келдим. У китобларни кўриб, жуда қувонди. Ёниб турган кўзларига боқиб, ўзим ҳам севиндим.

Садоқат МАХСУМОВА,
ЎзДЖТУ талабаси

Бир қарашда уларнинг бошқа автомобиллардан фарқли жиҳатларини илғаш қийин. Бироқ энг биринчи кўзга ташланган жиҳати улардан атмосферани заҳарлайдиган зарарли тўтунлар чиқмаслиги. Яна бир муҳим томони, ҳаракатланганда баланд шовқин ҳам чиқармайди. Ҳа, англаганингиздек, гап электромобиллар ҳақида кетмоқда. Илк электромобиллар ички ёнув двигатели турдошларига қараганда анча илгарироқ ихтиро қилинган бўлса-да, истёмолчилар ўртасида унчалик оммалашмади. Бироқ кашфиётчилар электромобилларни янада тақомиллаштириш, кенг оммалаштириш борасидаги изланишларини тўхтатишгани йўқ. Бу борада янгидан-янг кашфиётлар дунё юзини кўриб, кўплаб ютуқларга эришилмоқда, рекорд натижалар қайд этилмоқда.

Энг кекса ва энг навқирон

Илк электромобиллар тарихи ички ёнув двигатели асосида ҳаракатланувчи автомобиллардан ҳам узроққа бориб тақалади. «Википедия» электрон нашрида келтирилишича, тиркама кўринишидаги электромоторли биринчи автомобиль 1841 йили кашф қилинган.

Икки ўриндикли, тўрт гилдиракли дастлабки электромобилларнинг олд гилдираклари орқадиларидан каттароқ бўлган. Улар 36 бўлмали кўрғошин аккумуляторлар кучи билан ҳаракатланган. Бундай аккумуляторлар ҳар 64 километр масофада қувватлашни талаб қилган. Ўша вақтларда электромобиллар 4 от кучига эга бўлиб, соатига 37,4 километргача тезликда ҳаракатланган бўлса ҳам, ўз даврида оламшумул кашфиёт сифатида тан олинган.

1899 йилнинг 1 майида «La Jamais Contente» электромобили илк бор тезлики 100 километр-соатдан ошириб, рекорд натижага эришган. Америкалик муҳандис Уолтер Бейкер эса ушбу кўрсаткични 130 километр-соатгача етказди. «Борланд Электрик» фирмаси томонидан ишлаб чиқарилган электромобил илк бор Чикагодан Милуокигача бўлган 167 километрик масофани бир марталик қувват билан босиб ўтди. Унинг ўртача тезлиги соатига 55 километрини ташкил этди.

Дастлаб бензин ва электр токида ҳаракатланувчи автомобилларнинг ўртача тезлиги бир хил бўлган. Бироқ электромобилларни қувватлаш жараёнининг мураккаблиги уларнинг энг катта камчилиги ҳисобланган. Ўша вақтларда ўзарувчан токни ўзгармас токка айлантириб беришни мосламалар яратилмагани боис қувватлаш жараёни электромотор ёрдамида амалга оширилган. Ўзарувчан ток билан ишловчи мотор электромобил аккумуляторида уланган вални ҳаракатта келтирган. 1906 йилда ўзарувчан токни ўзгармас токка айлантириб беришни нисбатан содда кўринишдаги мослама яратилган бўлса ҳам, қувватлаш муаммоси етарлича ҳал этилмади.

XX асрнинг биринчи чорагида автомобиллар асосан электр токи ва ёр асосида ҳаракатланарди. 1910 йили биргина АҚШнинг Нью-Йорк шаҳрида 70 минг донга электромобил-таксилар ҳаракатланган. Шунингдек, электр юк машиналар ва электр автобуслар сони ҳам кўпчиликини ташкил этган.

1960-йилларга келиб автотранспортлар билан боғлиқ экологик муаммолар ҳамда ёнғилиқ маҳсулотлари нарҳининг кескин ошиб кетиши электромобилларга

бўлган эҳтиёжни оширди ва уларнинг мукамал кўринишларини яратиш устида олиб бориладиган ишларни янада жадаллаштириб юборди.

1990-йилларда АҚШнинг Калифорния штати атмосфераси энг кўп ифлосланётган ҳудуд сифатида тилга олинган. Ҳаво ресурслари кўмитаси томонидан 1998 йилдан бошлаб жами автомобилларнинг 2 фоизи, 2003 йилдан эса 10 фоизи атмосферага зарарли газларни чиқармайдиган электромобиллардан иборат бўлиши лозимлиги ҳақида қарор қабул қилинди. Шу мақсадда «General Motors» компанияси 1996 йилдан бошлаб EV1 электромобилларини кенг қўламада ишлаб чиқара бошлади. 1997 йили Калифор-

нияда 5500тадан зиёд ана шундай электромобиллар савдога чиқарилди.

2002 йили аккумуляторлар билан боғлиқ муаммо тўғрисида қарийб барча шу каби автомобиллар ишлаб чиқарувчилар томонидан йиғиб олинган бўлса, 2007 йилга келиб нефть нарҳининг кескин кўтарилиши электромобилларга бўлган эътиборни яна кучайтирди.

Бугунги кунда электромобиллардан нафақат шахсий транспорт сифатида, балки вокзал, ишлаб чиқариш цехлари ва йирик савдо тармоқларида юкларни ташини, аттракционларда ҳам кенг фойдаланилмоқда.

Янги кашфиётлар, янги рекордлар

Кўпчиликнинг наздида электромобиллар секин ҳаракатланувчи, тез-тез қувватлаш зарур бўлган, устига-устак жуда қimmat транспорт воситаси ҳисобланади. Аслида эса электромобилларнинг ўртача тезлиги ички ёнув двигатели автомобиллардан қолшаётгани йўқ. Жумладан, 2010 йилнинг 22-23 май кунлари япониялик электромобил ишқибозлари клуби томонидан ишлаб чиқарилган «Daihatsu Mira EV» автомобил бир марталик қувват билан 1003,184 километр масофани босиб ўтди. Шу йилнинг 24 августидан эса литий-ионли аккумулятор билан жиҳозланган «Venturi Jamais Contente» электромобили АҚШнинг Юта штатида 1 километр масофа оралиғида тезлики соатига 495 километрга олиб чиқди. Унинг максимал тезлиги эса соатига 515 километрини ташкил этади. 27 октябрь санасида

«Ikkker Mobil» электромобили барча имкониятлар, жумладан, иситиш тизими ёқилган ҳолда Мюнхендан Берлингача бўлган 605 километрик масофани бир марталик қувват билан босиб ўтди. Мазкур электромобил 55 кВт қувватга эга двигател ва 115 кВт-соат сийимли «DBM Energy» компанияси томонидан ишлаб чиқарилган «Kolibri» аккумуляторлари билан таъминланган бўлиб, ўртача тезлиги соатига 90, баъзан эса 130 километрга етди. «DBM Energy» мутахассисларининг таъкидлашича, бундай аккумуляторлар билан электромобил эгалари 32 соатгача тинимсиз ҳаракатланиши, умумий ҳисобда 500 минг километр масофани босиб ўтишлари мумкин.

«Куёшмобиллар» ва «шамолмобиллар»

Амалийётда электромобилларнинг Куёш батареялари ва шамол энергияси асосида ҳаракатланувчи турлари ҳам ишлаб чиқарилган. Бироқ бундай автомобиллар фойдали иш қозғовчилигининг пастлиги (10–15 фоиз), суткалик энергия жамғариш имконининг мавжуд эмаслиги сабабли унчалик оммалашмади. Шунингдек, «куёшмобиллар»нинг тунда ва об-ҳаво нуқулари кунларда ҳаракатланиши мумкинлиги, Куёш батареялари таннарҳининг юқорилиги ҳам бу борада катта муаммоларни туғдирмоқда.

Шундай бўлса ҳам, Venturi Eclectic компанияси томонидан ишлаб чиқарилган «Venturi Astrolab» модели автомобил ишқибозлари ўртасида анчагина ном қозонди. Ушбу модел қўшмача равишда шамол энергияси асосида ҳаракатланиши билан ҳам бошқа турдошларидан ажралиб туради.

Италиялик мутахассислар томонидан ишлаб чиқарилган «SolarWorld GT» электромобили эса Куёшдан қувват олган ҳолда 2012 йили дунё бўйлаб саёхатни амалга оширди. 11,42 от кучига эга, қуввати 4,2 кВт бўлган икита мотор-гилдирак билан ҳаракатланувчи «Loebemotor» автомобил ҳам кўпчилик эътиборини ўзига қарата олди. У ўзининг энгил вази (умумий ҳисобда 260 кг.), аэродинамик кўриниши билан «куёшмобиллар» ўртасида рекорд тезликини қайд этди. Унинг энг юқори тез-

лиги соатига 120 километргача кўтарилди. Мазкур автомобиль 21 килограмм ваънага эга бўлиб, қуввати 4,9 кВт-соатни ташкил этувчи литий-ионли аккумулятор билан таъминланган.

Шунингдек, айна пайтда гибрид «куёшмобиллар» ҳам мавжуд бўлиб, улар бир вақтнинг ўзид ҳам Куёш энергияси, ҳам оёқлар билан педдалларни айлантириш ҳисобида ҳаракатланади.

Афзаллик ва камчиликлари

Электромобиллар бошқа транспорт воситаларига қараганда камхаржлиги билан ажралиб туради. Масалан, «Ford Ranger»

Sharh

ушбу масофани 2 баробаргача қисқартирмоқда.

Шунингдек, электромобилларда қўлланилувчи литийли аккумуляторлар таннарҳи баланд бўлса, кўрғошинли аккумуляторлар ҳамки катталиги ва вази оғирлиги билан муаммо туғдирмоқда.

Электромобиллар бозори гавжумлашмоқда

Айна пайтда электромобиллар ишлаб чиқаришга Nissan, BMW, Mitsubishi, Chevrolet сингари йирик

электромобили бир километр масофа учун 0,25 кВт-соат энергия сарфласа, «Toyota RAV4 EV» учун 0,19 кВт-соат кифоя қилади.

Бугунги кунда электродвигателларнинг фойдали иш қозғовчилиги 88–95 фоизга етишига эришилди. Ички ёнув двигателига эса бу кўрсаткич 22–42 фоизни ташкил этади ҳолос. Электромобилларнинг яна бир афзаллиги шундаки, улар кам миқдорда шовқин таратади. Бироқ электромобилларнинг шовқинсиз ҳаракатланиши пиддаларга сезиларсиз бўлгани учун йўл-транспорт ҳодисалари келиб чиқиш эҳтимоли юқорилиги кўпчиликнинг эътирозига сабаб бўлмоқда. Шу боис, айрим ишлаб чиқарувчилар электромобилларга тезлик соатига 30 километрдан ошгандан сўнг сўнгий равишда шовқин чиқариш мосламаларини ўрнатмоқда.

Электромобилларнинг яна бир устун томони шундаки, уларда атраф-муҳитни ифлослантирувчи нефть маҳсулотлари, мотор майлари ва улар учун зарур бўлган филтёрлар, антифриз талаб этилмайди. Шунингдек, техник кўрикдан ўтказишнинг соддалиги, йўл-транспорт ҳодисалари вақтида ёнғин ва портлаш хавфининг деярли йўқлигини алоҳида таъкидлаш мумкин. Электромобилларни оддий электр тармоқлари орқали қувватлаш мумкин, бироқ бу махсул юқори қувватли ускуналарга қараганда кўпроқ вақтни олади.

Электромобиллар билан боғлиқ энг катта муаммо уларнинг аккумуляторларидир. Асосан уларни ишлаб чиқариш ва утилизация қилиш муаммоси ҳозирча ижобий ечим топгани йўқ. Бундай аккумуляторларда атраф-муҳит учун зарарли бўлган кимёвий моддалар — кўрғошин, литий ва турли кислоталар қўлланилади.

Электромобилларни кенг қўламада ишлаб чиқариш учун уларни қувватловчи тизимларни яратиш муаммоси ҳам ўз ечимини кутмоқда. Оммавий тарзда электромобилларнинг ўй шароитида қувватланиши эса электр энергияси тизимида зўриқиб ва узиллишларни келтириб чиқариши мумкин.

Кўпчилик электромобиллар бир марталик қувват билан кам масофани босиб ўтади. Қуввати 24 кВт-соат бўлган батареялар узоғи билан 160 километр масофани босиб ўтишга яраши мумкин. Кондиционер ва иситиш тизимлари, электромобиллардан ўрин олган йўловчилар сони ва юк ҳажми, электромобил тезлигининг 90–100 километрга кўтарилиши

автоконцернлар катта қизиқиш билдиришмоқда. Энг кўп сотилган моделларга «Toyota RAV4 EV», ZENN», «ZAP Xebra», «General Motors EV1», «Chevrolet Volt, Volvo C30 BEV», «Tesla Roadster», «Modec», «Reva NXR», «Renault Z.E.», «Nissan LEAF», «Tazzari ZERO» электромобилларини қиритиш мумкин.

2011 йили электромобиллар бозорида Япониянинг «Mitsubishi» компанияси етакчиликини кўлга олди. Ушбу компаниянинг «Mitsubishi i MiEV» электромобили 2011 йилнинг сентябрь ойида Европа ва Японияда 15000тадан зиёд сотилди.

«IDTechEx» компанияси мутахассислари томонидан ўтказилган тадқиқотлар 2005 йилдаёқ электромобиллар савдо айланмаси дунё миқёсида гибрид автомобиллар(ҳам электр, ҳам ички ёнув двигатели мавжуд автомобиллар)ни қўшиб ҳисоблаганда 31,1 миллиард долларга етганини кўрсатади. 2015 йилга келиб эса электромобиллар савдоси 7 баробар ортиб, 227 миллиард долларни ташкил этиши таъкидланмоқда. «PriceWaterhouseCoopers» компанияси ҳисоб-китобларига кўра, 2015 йилда дунё миқёсида электромобиллар ишлаб чиқариш ҳажми йилга 500 минг донга етади. Бу борада Германия, Япония, Хитой, Жанубий Корея каби мамлакатларда электромобил саноатини жадал ривожлантиришга қаратилган лойиҳалар ишлаб чиқилган бўлиб, яқин келажақда ушбу давлатларда электромобиллар улуши сезиларли даражада ортиши, шунингдек, уларни қувватловчи станцияларнинг кенг қўламада қурилиши, шу каби автомобил эгаларига бир неча йиллик солиқ имтиёзлари жорий этилиши ҳамда соҳани янада ривожлантириш бўйича катта миқдорда маблағ ажратилиши белгиланган. Бундай кенг миқёсдаги лойиҳаларни амалга ошириш, электр энергия билан ҳаракатланган автомобилларнинг қўлаб ишлаб чиқарилиши бутун дунё бўйича глобал муаммага айланиб бораётган экологик вазиятнинг бирмунча яхшиланишига ижобий таъсир этиши шубҳасиз.

Санжар РУСТАМОВ тайёрлади.

ИФОР ТАРАТУВЧИ
ҚУРИЛМА

Япониялик иxtиरोчилар смартфонлар учун турли ифторларни таратувчи мослама яратдиши.

«Scantee» компанияси мутахассислари томонидан тақдим этилган ноодатий қўринишдаги қурилма смартфонларга улангандан сўнг атрофга 100 хил ифторни тар

рата бошлайди. Бунинг учун турли хиллар сақланган махсус катрижлардан фойдаланилади.

Кашфиёт муаллифларининг таъкидлашича, мосламала кириш қўнғироқлари, SMS хабарлари ва эслатмалардан алоҳида ифтор таралиши мумкин. Шунингдек, худди шундай қурилмага эга танишлар учун бирор ёқимли хидни совға тарзида «жўнатиш» имконияти ҳам mavjud.

Янги маъсулот шу йилнинг ноябрь ойида савдога чиқарилиши режалаштирилмоқда.

МУСИҚА МУШАКЛАР
САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРАДИ

«Medical News Today» нашрининг хабар беришича, Макс Планк номидаги Инсон миёси ва оғини ўрганиш институти мутахассислари томонидан мушакнинг муайян вақт оралиғида мушакларнинг жисмоний кўрсаткичларини яхшилаш хусусиятига эга эканлиги исботланди.

Таърибалар жараёнида маълум бўлишича, мушқа ёрдамида жисмоний машғулотларни бажаришда камроқ қувват сарфлаш мумкин. Изланишлар жараёнида олимлар 63 нафар қўнғилиш иштирокида тадқиқот олиб

боришди. Дастлаб таъриба қатнашчиларидан мушқа садолари остида шунчаки машғулотларни олиб бориш сўралди. Сўнгра улар махсус тренажёрлар орқали мушқани бошқариш имкониятига эга бўлдилар. Тренажёрларда мушқлар қанчалик тез ва мураккаб бажарилса, мушқа садолари шунчалик баландроқ таралган. Бу пайтда спортчилардаги асосий кўрсаткичлар — мушаклар ҳолати ва уларнинг кислородга бўлган эҳтиёжи ўрганилди. Шунингдек, тадқиқотчилар таъриба иштирокчиларининг ўзини қандай тутатганилигини ҳам назорат қилиб боришди.

Натижада маълум бўлишича, тренажёрлар ёрдамида мушқа садоларини назорат қилиб жисмоний машқ бажарган чоғда аксарият қатнашчилар организмиде камроқ зўриқиш юзаса келган. Бу пайтда мушакларда камроқ қувват сарфланиш баробарида жисмоний самарадорлик ортган.

D ВИТАМИНИ ЕТИШМОВЧИЛИГИ
КАМҚОНЛИККА ОЛИБ КЕЛАДИ

Америкалик бир гуруҳ олимлар олиб борган тадқиқотларда болаларда D витамини етишмовчилиги камқонлиқни келтириб чиқариши исботланди. Бу ҳақда «Journal of Pediatrics» илмий нашрида хабар берилди.

Маълумки, камқонлик (анемия) қонда гемоглобинлар миқдорининг камайиб кетиши билан боғлиқ хасталик ҳисобланади.

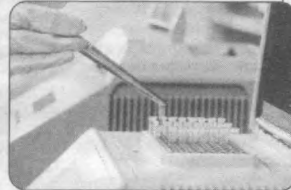
10400 нафар боладан олинган қон намуналари таҳлилларини ўрганиб чиққан олимлар камқонлик ва организмдаги D витамини миқдори ўртасида узвий боғлиқлик мавжудлигини аниқлашди. Изланишлар вақтида камқонлик қайд этилган аксарият ҳолларда организмда D витамини етишмовчилиги кузатилган.

Олимлар хулосасига қўра, D витаминини қўшимча равишда қабул қилиш орқали ҳам камқонликка қарши курашиш мумкин.

ИҚЛИМНИНГ КЕСКИН ЎЗГАРИШИ
КУТИЛМОҚДА

Олимларнинг таъкидлашича, атмосферага ҳозиргидек кўп миқдорда иссиқхона газларининг чиқарилиши 2047 йилга бориб иқлимнинг кескин ўзгаришига сабаб бўлиши мумкин.

Бу вақтга келиб 150 йил ичида кузатилган энг иссиқ ҳарорат Ер юзидеги ўртача кўрсаткични ташкил этиши эҳтимолдан йироқ эмас. Таъкидлаш жоизки, сўнгги 150 йил ичидаги энг юқори ҳарорат 2005 йилда қайд этилган эди.

Олимлар Ер юзининг қайси минтақаларида иқлим энг кўп ўзгариши мумкинлигини аниқлаш мақсадида бир қатор изланишларни амалга оширдилар. Глобал иқлим ўзгаришлари, айниқса, тропик минтақаларга кучли таъсир кўрсатиши маълум бўлди. Ушбу ҳудудларда ҳарорат 2020 йилдан бошлаб кўтарилиши кузатилади. Шундан сўнг, иқлим ўзгариши Ямайка аҳолиси-га жиддий хавф солиши бошлани кутилмоқда. Навбатдаги 20 йилликда эса об-ҳавонинг исиши Гавана, Мехико, Сингапур ва бошқа шаҳарларда кучлироқ бўлиши мумкин.

САБЗАВОТЛАР РАДИАЦИЯДАН
ХИМОЯЛАЙДИ

Аввалдан маълумки, сабзавотлар инсон организмиде учун фойдали бўлган витамин ҳамда минералларга бой. Янги изланишлар эса сабзавотлардаги айрим бирикмалар киши организмиде радиациянинг салбий таъсиридан ҳимоялашни исботлади. Карам ҳам ана шундай бирикмаларга бой сабзавот.

Ўтказилган таърибалар жараёнида оқбош ва қизил карам, шунингдек, брокколи энг юқори даражадаги радиация билан зарарланган сичқонларни ўлимдан асраб қолган. «The Daily Mail» нашрида келтирилишича, карам таркибидаги 3-динндолиметан кимёвий бирикмаси инсон организмиде учун ҳам фойдали бўлиб, ушбу бирикма саратонга қарши восита сифатида текширувдан ўтказилган эди. Жоржтаундаги саратон маркази мутахассиси Элиот Роузен бошчилигидаги олимлар дастлаб таърибада иштирок этадиган сичқонларни икки гуруҳга ажратди. Ҳар икки гуруҳдаги жониворлар организмиде бир хил миқдордаги радиация билан зарарланганди. Иккинчи гуруҳдаги жониворларга икки ҳафта давомида радиацияланган модда билан алоқага киришгандан ўн дақиқа ўтиб, 3-динндолиметан препарати бериб борилиди.

Таъриба якунида биринчи гуруҳдаги радиацияга дучор бўлган жониворларнинг барчаси ҳалок бўлди. Иккинчи гуруҳ жониворларнинг 50 фоизи эса таърибалардан бир ой ўтиб ҳам яшаб қолди. Олимларнинг таъкидлашича, янги дори воситаси инсонларни радиацияли муҳит хавфидан 24 соат давомида омон сақлаб қолиши мумкин.

С.РУСТАМОВ тайёрлади.

JUMLADA JAHON
yangiliklar o'ziboridan

АҚШнинг Невада штатидаги Спаркс шаҳрида жойлашган ўрта мактабларнинг бирида ушбу таълим маскани ўқувчиси томонидан номаълум сабабларга қўра содир этилган отишма оқибатида математика фани ўқитувчиси ҳалок бўлган, икки нафар ўқувчи жароҳатланган, бола эса ҳодисадан сўнг ўз жонига қасд қилган.

Хитой шимоли-шарқидеги Харбин шаҳрида ҳавонинг ифлосланиш даражаси белгиланган метёрдан 20 баробар ортиб кетгани натижасида пайдо бўлган туман оқибатида кўриш масофаси 50 метргача қисқарган, халқаро «Тайпин» аэропортида 40дан зиёд маҳаллий авиарейслар бекор қилинган, мактаблар фаолияти вақтинча тўxtатилган.

Бельгиянинг Тамплу шаҳри аэропортидан ҳавога кўтарилган енгил моторли самолёт парвознинг ўнинчи дақиқасида Намюр шаҳри яқинида ҳалокатга учраган ва унинг бортидаги 11 нафар парашютчининг барчаси ҳалок бўлган, ҳодиса сабаблари эса ўрганилмоқда.

Тинч океанидан Мексика қирғоқлари томон ҳаракатланаётган «Рэймонд» тропик бўронининг тезлиги секундига 33-42 метргача етиб, кучли тўфонга айлангани боис мамлакатда табиий офат оқибатларини камайтириш юзасидан тайёргарлик ишлари олиб боришмоқда.

Аргентинанинг Буэнос-Айрес шаҳри атрофидаги туманларнинг бирида вокзалга кириб келган электр поездеи ўз вақтида тўxtатилмагани боис тўсиққа урилиб, қисман платформага чиқиб кетиши оқибатида 58 киши, жумладан, воқеада айбдор деб топилган ҳайдовчи ҳам жароҳатланган.

Кучли ёмғир вақтида баландликдан тушиб келаяётган юк автомобилнинг йўловчи автобусига келиб урилиши оқибатида Филиппин пойтахти Маниладан 120 километр узоқликда 20га яқин киши ҳалок бўлган, 44 йўловчи жароҳатланган.

БОЛАЛАРНИ АСРАЙЛИК!

Болалар бизнинг келажакимиз. Уларни Ватанга муносиб ворислар қилиб тарбиялаш барчамизнинг вазифамиз. Таълим-тарбияда таънаффус, эътиборсизлик бўлмаганидек, уларнинг саломатликлари-ни асраб, турли хавф-хатарлардан ҳимоя қилиш ҳам ҳар дақиқа диққат марказимизда бўлмоғи лозим. Ана шундай хатарлардан

бири, шубҳасиз, ёнғин — ўт балосидир. Озгина лоқайдлигимиз натижасида келиб чикувчи ёнғин оқибатида фарзандларимиз ҳаёти хавф остида қолиши ҳеч гап эмас. Шундай экан, хушёрликни бир лаҳза бўлса ҳам унутмаслигимиз лозим.

Хавф-хатарнинг катта-кичиги бўлмайди. Улкан фалокатлар ҳам

кўпинча арзимас сабаблар натижасида юзаса келади. Шундай экан ҳеч ҳам лоқайд ва безътибор бўлмайллик, ҳаётимиз мазмуни бўлган фарзандларимизни ёнғин балосидан асрайлик.

Дилшод МИРАЛИМОВ,
Тошкент шаҳар ИИББ ЁХБ,
28-ХЕХК инспектори, кичик
сержант

Gurung

БИР МАТЛАБ ТАРИХИ

Алишер Самарқандда тахсил кўраётган йиллари бир матлабнинг асири, мафтуни бўлди:

**Кўкрагимдир субҳнинг пироханидин чокроқ,
Кипригим шабнам тўкилган сабадин намнокроқ.**

Алишерни ўзига асиру мафтуни этган бу байтнинг соҳиби бир гадо эди. Гадо Самарқанд бозорида эртадан кечгача баланд, ширали овози билан шу байтни такрорлар, уни қайта-қайта эшитиб завқланувчи, садак инъом этувчи аҳли дард, аҳли фазл оз эмас эди. Навоий гадонинг ёқимли ижросида матлабни қайта-қайта тинглар, йўл-йўлакай замзама қилиб, ҳужрага қайтганда ҳам қўлотида жаранглаб, ҳатто кечалари унга уйку бермас эди.

«Харидор бўлиб, шу байтингизни менга сотинг десам, сотармикан?... Балки сотар, балки сотмас!.. Қани энди, сотса эди». Бу истак Навоийни тинч қўймади, гадо орқасидан эргашиб, харобасига боришга, қўлидан тутиб илтимос қилишга ундади:

— Отаҳон! Шу байтингизни менга сотинг! Ақчам кифоя қилмаса, тўнимни ҳам пуллаб берай, йўқ деманг!

Илтимосни эшитган кекса гадо қаҳ-қаҳ уриб қўлиб юборди, кейин бошини чайқаб, рад қилди:

— Кўринишингиздан қашшоқ муллабаччага ўхшайсиз! Шундоқми?

— Шундоқ.

— Шундоқ бўлса, байтни сотиб олиш ниятидан кечинг, текинга олинг-да, ёдлаб, ўқиб юра беринг! Бунинг учун менинг томонимдан қандай монелик бўлиши мумкин?

— Шунинг учун сотиб олишим керакки, у чоғда сиз бу матлабни қўйлаб, тиланишдан махрум бўлурисиз.

Алишер Навоийдан бу даъвони эшитган гадо мийғида қўлиб, таъмагирона бош чайқади:

— Балки кучингиз етмас, балки шуни шохликка ҳам олишмасан. Зероки, бу байт менга отамдан мерос, уни қирқ йилдан бери такрорлайман, шу йўл билан қорнимни тўйгазаман, бола-чақа боқаман!..

— Отангиз шоирмидилар?

— Шоир эмас, богбон эдилар, бу байтни баланд овозда қўйлаб богни парвариш қилар эдилар.

— Фақат бир байтнинг ўзимиди ёки тўла, мукамал ғазал эди-ю, сиз шу байтнигина ёдда қолдирганимиз?

— Йўқ! Отам ҳам шу бир байтни такрорлар эдилар.

— Қайси зотнинг асарлари эканини ҳам билмасиз?

Ривоят

— Афсус, ному тахаллусларидан хабарсизман. Отам ҳам билмаган бўлсалар керак!..

Алишер Навоий ғамгин сукутга чўмди, гадо сўзини давом эттирди:

— Сиз ёд олиб, ўқиб юришингиз учун менинг ризолигим кифоя қилмайдими?

— Сизнинг ризолингизсиз ҳам ёд олиб, замзама қилиб юрибман, лекин мен учун бу кифоя эмас. — Шундай қилиб умиди узилган шоир бўшашиб ҳужрага қайтди.

Орадан бир неча йил ўтди. Хўсайн Бойқаронинг таклифи билан Алишер Навоий Хиротта жўнаб кетди. Салтанатда бош вазирлик мартабасини эгалладди. Султон Хўсайн Бойқаро давлат, салтанат султони мақомида бўлса, Алишер Навоий Шарққа Сўз мулкининг султони бўлиб танилди. Орадан ўн йилдан кўпроқ вақт ўтгандан кейин Навоий давлат иши билан Самарқандга йўли тушиб, қадрдонларига меҳмон бўлди. Бир суҳбатда Алишер Навоий ўзини асиру мафтуни қилган ўша байт билан унинг соҳиби — гадони эслади. Ҳамсуҳбатлар шоирга ўша гадонинг ниҳояти кексайиб қолгани, энди бозорма-бозор, растама-раста қозиб юрولмай,

бир ерда букчайиб ўтирганча байтни пичирлаб айтиб тилангандан дарак бердилар. Алишер Навоий эртаси кун гадони каппон бўсағасидан топиб, зиёрат қилиб, сўнг ўзини танитди:

— Ёдингизда борми? Байтга харидор бўлган эдим, сиз рад қилган эдингиз.

— Ёдимга тушди! Ҳали ҳам ўша даъводан қайтмадингизми?

— Йўқ, ота! Ҳамон ўша ғазалнинг асири, мафтуниман, ҳамон шайдоий харидориман!

Чол қўлибди:

— Сотаман! Бироқ олишга кўрбингиз етса, қошки эди.

— Балким етиб, қолар...

**Кўкрагимдир субҳнинг пироханидин чокроқ,
Кипригим шабнам тўкилган сабадин намнокроқ.**

**Бу кўнгил ғамнокиндан то шодмон кўрдим сени,
Истарам ҳар дамки ўлғай хотирим ғамнокроқ.**

**Лайли андин қўйди Мажнун кўнглида роҳат ғамин
Ким, йўқ эрди манзил ул водийда андин бокроқ.**

**Ўйла, мижгон ханжарига ёпишибдур дард анинг
Ким, магар андин тиним йўқдир вале бебокроқ.**

**Одаимийлик тупроғин берса фано елига чарх,
Оҳким, йўқтур киши аҳли фанодин хоҳроқ.**

**Неча ўқлонса Навоий кўнгли замин чок бўлур,
Кўрмадик, заҳмини тиккан сори бўлғай чокроқ.**

Хуршид ДЎСТМУҲАММАД

ФИҚРАГАР

Одам қай тарафда?

Ҳаёт нафс ва иймон ўртасидаги тинимсиз олишувдан иборат. Қайси тараф ғолиб чиқиши эса инсонга боғлиқ: у нафс билан тил топишса — иймон мағлуб, иймонга қўшилса — нафс мағлуб...

Ўзини кўрмаган одам

Бир хонадонга кирдим. Уч қаватли шохона қаср қурибди. Ғоятда замонавий, бағоят бой! Зина тепасида, равонда, иккинчи, учинчи қаватга кўтариладиган знагоя майдончасида — ҳар қадамда бири-биридан катта ва қимматбаҳо тошойна! Меҳмонхонанинг шифтига, деворига тошойна қоплатибди.

Ҳавасим келди. Қандингни ур, дедим. Фақат шундай сарой қўрган уй соҳиби кўзуга разм солиб, ўзига қараганимкан? Ўзини танирмикан?..

Касб

Одам жуда кўп жойда тили қисқиб бўлади, бошқаларнинг кўмагига муҳтожлик сезади. Лоақал, ўзинг танлаган касб-коринг бобида бировларга қарам бўлмасликка эришиш керак. Лоақал, ўз касбингда ҳўжайиндек ҳис қил ўзингни, инсон!..

Муаммо

Илоҳий муҳаббат камдан-кам одамга насиб этади, лекин ундан кўпроқ кўнгилларни баҳра-

манд этиш учун нима қилмоқ керак? Илоҳий муҳаббатни самодан ерга олиб тушиш нечоғлик мушкул бўлса, қиссийети ва туйғуси ўлик бандалари самовот юксаклигига кўтариш ҳам шунчалик азоб!

«Алла — адабиёт»

Болани ухлатиш ниятида «Кўзингни юм, ухла!» деб дағдаға қилиш реал ҳаёт. Алла айтиб ухлатиш эса бадийи реаллик, яъни — адабиёт.

Қонуният

Ҳар бир қилган ишингиз ўз тушунчангиз ва имконингиз маҳсулидир.

Кўрқувнинг қудрати

Кўрқув ақлни ўтмаслаштиради. Муттасил кўрқув остида яшаш натижасида зехни баттар занг босади. Айни вақтда, кўрқув жазаваси фавқуллода ишларга қўл уришга сабаб бўлади. Энг хотиржам пайтида қурби, иродаси, ақл-идроки етмаган ишларни кўрқув исканжасида зумда қўйилмақом қилиш ҳеч гап эмас.

Мутолаа — қарз

Мутолаа — қарз олиш, ундан тугилган таассуротни оммалаштириш — қарзни узиш.

ИККИ ЭРТАК

ЭР-ХОТИН ВА
ЎҒРИЛАР

Бир кун кечаси эр-хотин чой ичиб ўтиришган экан, ўғрилар томда дупурлаб юриб қолишибди. Буни сезган уй эгаси хотинига: — Чойни шопир, Шомуродга бер, тўрдаги тўрто-вигга бер, адангаги олти-сига бер, ўзинг ичиб менга бер, ухлаб ётганлар балони ичсин! — дебди.

Буни эшитиб ўғрилар: «Одам кўп экан», деб уйга тушолмай қайтиб кетибдилар.

ТАН СИҲАТЛИК — ТУМАН БОЙЛИК

Ўтган замонда бир қашшоқ до-нишманд чолнинг олдига келиб:

— Ота, ейишга ноним, кийишга кийимим йўқ, жуда қийналдим, нима қилишимни билмай қолдим. Энди қаерга бориб дод десам экан? — дебди. Чол:

— Сен камбағалмисан? — деса, у:

— Ҳа, бола-чақаларим ва ўзим очман, кийим-кечагимиз йўқ, — деб ниҳоятда зорланибди.

Чол:

— Хўп, бўлмаса, менга ўнг қўлингни сот, неча пул берай? — деса, халиги йигит:

— Йўқ, ўнг қўлим ўзимга керак, сотмайман, — дебди.

Шунда чол:

— Бўлмаса ўнг қўзингни сот, — дебди. Йигит:

— Нега мен ўнг қўзимни сотар эканман, у менга доимо керак, — дебди.

Чол шу тарзда йигитнинг тана аъзоларини бири-бир сотгин, деб айтиб чиқибди. Йигит «Йўқ» жавобини қайтаравергач, чол йигитга:

— Ҳа, бутун мучаларинг соғ бўлса, турмушдан зорланиб нима қиласан. Кишининг тан-жони соғлиги — туман бойлиги-ку. «Соғ танда — соғ ақл», деб бекорга айтмаганлар. Соғ бўлсанг қандай иш бажарсанг қўлингдан келади. Кунинг ўтади, — деб жавоб қайтарган экан.

— Жуда кексайиб қолдим, энди уни баланд овозда ўқишдан ожизман. Ҳақ сўзни айтганда, гадолик ҳам меъдамга теги! Кўрбингиз етса, яхши ҳовли-жойга, унинг яқинидан бир тегирман ва бир эшакка эга қилинг-у, байт сизники бўлсин, мен ўлгунимча ҳақингизга дуо қилиб, қолган умримни тегиримончилик билан кечирай.

Алишер Навоий мамнуният билан: «Хўп!» деди.

Чолнинг айтгани бўлди, унга дангиллама ҳовли-жой, тегирман ва бир эшак сотиб олиб берилди. Соҳиби номаълум бўлган шохбайт Навоийнинг зархарид мулки бўлиб қолди. Шундан кейин шоир унга дадил даст уриб мукамал ғазал ҳолига келтирди:

ЁМОНЛИГИНГДАН КЎЗИНГА...

Афанди саҳрода ташна бўлиб қолди. Йўлда кўзига чўп тикиб қўйилган бир булоқ учради. Афанди шошилиб булоқнинг кўзидан чўпни суғурган эди, сув отилиб чиқиб унинг устини ҳўл қилди. Афанди дарҳол чўпни жойига тикиб, айтди:

— Ёмонлигингдан кўзинга қозик қоқиб қўйган эканлар.

АФАНДИ
ПАТИФАЛАРИ

ХУМ

Икки киши хум талашиб қолди, бири бири-ни қозига судраб, Афандини гувоҳликка олиб борди.

— Афанди, бу кишининг хумини биласизми? — деди қози.

— Ҳа, биламан, тақсир! — деди Афанди.

— Кўпдан бери биласизми?

— Туваклик вақтидан бери биламан: шу кишининг қўлида катта бўлган, — деди Афанди.

ЎҒЛИМНИНГ ОТАСИ...

Афанди бир куни қора кийим кийиб бозорга чиқди. Халқ уни кўриб: «Афанди, кимингиз ўлди, қора кийибсиз?» деб сўради.

Афанди жавоб берди: — Бандалик экан, ўғлимнинг отаси ўлди.

ОЙ

Афанди саёҳат қилиб бир шаҳарга борган эди, кечқурун ҳар жой, ҳар жойда тўпланиб янги ойга қараб турган кишиларни кўриб қолди. Афанди буларга қараб деди:

— Ўлгудек паст одам экансизлар, эски ўроқдан ҳам ингичка ойга қараб оғизларинг очлиб қолибди. Бизнинг шаҳарда араванинг гилдира-гидай келадиган ойга ҳам ҳеч ким қарамайди.

АҲВОЛ ШУ БЎЛСА...

Афанди бир куни эшигининг олдига толқон еб ўтирган эди, лекин қўлини чўнтагидан оғзига олиб боргунча шамол толқонни учуриб кетмоқда эди.

— Ҳа, Афанди, нима еб ўтирибсиз? — деди бир йўловчи.

— Аҳвол шу бўлса, ҳеч нарса! — деди Афанди.

Саҳифани Маҳмуд САБДИЙ тайёрлади.

ЎСМИРЛАРИМИЗ НАВБАТДАГИ БОСҚИЧДА

Бирлашган Араб Амирликларида 17 ёшгача ўсмирлар ўртасида ўтказилаётган жаҳон чемпионатининг 2-тури ҳам қизгин курашларга бой бўлди. Кичик мундиалга йўл олишда гуруҳдан чиқишни асосий мақсад қилган айрим терма жамоалар ушбу турдан сўнг муддатидан олдин вазифаси уйдлашди. Эътиборлиси, улар орасида Ўзбекистон ўсмирлар терма жамоаси ҳам бор.

Шу ўринда Осиё футбол конфедерацияси президенти Шайх Салмоннинг ташкилот веб-сайтида эълон қилинган кўйидаги фикрларига эътиборингизни қаратмоқчимиз. «Россияни мағлуб этиш билан старт олган Япония ва Пана-

мани 2:0 ҳисоби билан доғда қолдирган Ўзбекистондан умидларимиз катта. Ишонамани, Осиё вакиллари ушбу мусобақада рақибларига асло бўш келмайдилар», — дея ҳамюртларимизга катта ишонч билдирган ОФК раҳбари.

Futbol

Ўз навбатида, бу икки жамоа ҳам барча осиёлик футбол муҳлисларининг ишончини оқлаб нимчорак финалга йўланмани кўлга киритишди. «С» гуруҳидан ўрин олган ўсмирларимиз 2-турда Марокашга қарши баҳс олиб бориб ғалабага тенг дуранг (0:0)ни қайд этишди ва ҳозирча 4 очко билан гуруҳдан чиқиш вазифасини ҳал қилишди. Д гуруҳидан жой олган японияликлар эса 2-турда ҳам муваффақият қозониб муддатидан олдин нав-

батдаги босқичга йўл олишди. Шунингдек, А гуруҳи вакили Бразилия ўсмирлари, В гуруҳидан Италия ва D гуруҳининг яна бир вакили тунисликлар ҳам бтадан очко жамғариб нимчорак финалга чиқишди.

24 октябрь санасида Хорватияга қарши кечадиған гуруҳдаги сўнгги ўйин ўсмирларимиз учун кейинги босқич баҳслари олдиндан тайёргарлик вазифасини ўтайди. Футболчиларимизга навбатдаги ўйинларда ҳам омад ёр бўлишини тилаб қоламиз.

МУХБИРИМИЗ

ҚИШЛОҚНИНГ «ОРЗУ»СИ

Бу мактаб ўқувчилари зукколиги, тиришқоқлиги ва спортсеварлиги билан атрофдаги таълим муассасаларида ўқиётган тенгдошларига ўрнак бўлмоқда. Мамлакатимизда ёшлар, хусусан, хотин-қизлар спортини ривожлантиришга берилган юксак эътибордан мазкур мактаб ўқитувчи ва ўқувчилари ҳам самарали фойдаланишга интиломоқда.

Қашқадарё вилояти Фузор туманидаги 14-умумтаълим мактаби қизларидан ташкил топган «Орзу» жамоаси ўтган йили «Кувноқ стартлар» телевизион спорт мусобақасининг республика босқичида ғалаба қозонишган. Албатта, бундай ютуққа ўз-ўзича эришилгани йўқ: бунда мактабда спорт билан шуғулланиш, мусобақаларга жиддий тайёргарлик кўриш учун яратилган амнали шарт-шароитларни алоҳида тилга олиш жоиз.

— Ўқувчиларнинг бўш вақти мазмунли ташкил этилиши лозим, — дейди мактаб директори Мирмуҳсин Мейлиев. — Шу маънода, ҳар бир ўқувчининг хатти-ҳаракатидан хабардор бўлиб, уларни қайсидаир маънода назорат қилиб туришни таъминлаш учун спорт тўғрақлари фаолиятига катта эътибор қаратганмиз. Мактабимизда таълим олаётган 700га яқин ўқувчининг 360 нафари спорт тўғрақларига жалб этилган. Бу борада мактабимиз жамоаси туман «Баркамол авлод» болалар маркази ҳамда болалар спорт мажмуаси мураббийла-

ри билан ҳамкорлик қилиб келмоқда. Кувонарлиси, ёшларимиз ҳам мана шундай имкониятларга муносиб жавоб беришмоқда — турли мусобақаларда қатнашиб, ютуқларга эришмоқда.

Ҳа, чиндан ҳам 14-мактаб ўқувчилари орасида иқтидорли ўғил-қизлар кўп. Жумладан, Дилдора Йўлдошева ва Ҳусния Сафарова ҳозирданок кўл тўпи бўйича туман ўсмирлар терма жамоаси аъзоси ҳисобланишди. Улар нафақат вилоят ва республика турнирларида, балки халқаро мусобақаларда ҳам ўз омадларини синаб кўришмоқда. Масалан, яқинда Украинада кечган Евроосиё очик биринчилигида иштирок этиб, фахрли 2-ўринни кўлга киришти қайтишди. Яна бир эътиборга молик жиҳат, тумандаги «Оқ олтин» қизлар футбол жамоасининг етти нафар аъзоси ҳам айнан шу мактаб ўқувчиларидир.

Таълим муассасида ёшлар энгил атлетика, бадий гимнастика, футбол, волейбол, кўл тўпи тўғрақларига қатнашиб, тажрибали мураббийлардан

Qizlar sporti

сабоқ олишмоқда. Шуни ҳам айтиш керакки, замонавий спорт турларидан бири бўлган — бадий гимнастика бўйича тўғарак ташкил этилганига оз фурсат бўлган бўлса-да, вилоят миқёсида ўтказилаётган турли тадбирларда гимнастикачи қизалоқлар кўргазмалари чиқишлари билан иштирок этмоқда. Тўғарак раҳбари Зарифа Норматова ҳозирги кунда тўғаракка 23 нафар ўқувчи қатнаётгани, ушбу спорт тури билан жиддий шуғулланиш истagini билдираётган қизлар сони ортиб бораётгани қувонтираётганини мамнуният билан таъкидлади. Спортга қизларни кўпроқ жалб этиш, қизиқтириш мақсадида ўтган ўқув мавсумида 32 нафар кам таъминланган, боқувчисини йўқотган оила фарзандлари — қизларга спорт кийимлари тарқатилди.

Қисқаси, спорт ёшларнинг соғлом, қад-қоматли ва маънан баркамол бўлиб улғайишида муҳим аҳамиятга эга эканини мактаб мураббийлари ҳам, ўқувчилари ҳам бирдек англаб етишган. Бу эса уларни юксак марраларни забт этишга чорлаб туради.

Моҳичехра ЛАТИПОВА,
«Ma'rifat» мухбири

СПОРТЧИ ҚИЗЛАРНИНГ МУНОСИБ ИЗДОШИ

Бугун юртимизда камолга етаётган ёшлар орасидан иқтидорлиларини аниқлаш ва уларга шароит яратиб бериш, қўллаб-қувватлаш ҳамда рағбатлантиришга юксак эътибор бериб келинмоқда. Бундай эътибордан руҳланиб катта-катта ютуқларни кўлга киритаётган йигит-қизлар талайгина.

Тенгдошлари орасида соғлом турмуш тарзини кенг тарғиб этиб, таъкидот ва ўзбек жанг санъати билан мунтазам шуғулланиб кўллаб-қувватлаш бўйича қизларни кўлга киришти келаётган спортчи қиз Марғуба Ёркинова ҳам ана шундай ёшларнинг бир вакили. 1997

йили пойтахтимизнинг Сергели туманида таъвалуд топган Марғуба ушбу спорт турлари билан шуғулланиш баробарида ўз олдига қатъий мақсад қўйиб интилди. Тўғаракларга қатнашиш жараёнида унга «қиз бола ҳам шу спортни танлайдими?» дегувчи-

лар ҳам бўлди. Аммо мақсади қатъий қиз машғуллотлардан қолмади. 2009 йили таъкидот бўйича Тошкент шаҳар очик чемпионатида 1-ўринни кўлга киришти тўғри йўлдан бораётганини исботлади.

Бугун Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети қошидаги 3-академик лицейнинг 1-босқичида тахсил олаётган Марғуба илм маскани фахри. У 9 карра Ўзбекистон чемпиони, Ўзбек жанг санъати ва таъкидот бўйича 1-ДАН қора белбоғ соҳиби. «Камолот»

ёшлар ижтимоий ҳаракати бошланғич ташкилотининг фаол аъзоси, спорт усталлигига номзод.

Яқинда Зулфия номидаги давлат мукофотига номзодлар танловининг Яккасарой тумани босқичида академик лицейнинг икки ўқувчиси — Марғуба Ёркинова (маданият ва спорт йўналишида) ва Умирино Миржалилова (адабиёт йўналишида) фаол иштирок этдилар.

Н.МАТКАРИМОВА,
академик лицей
ўқитувчиси

Shaxmat saboqlari

Сабоқларни спорт устаси, мураббий Маматкул Хайлаев олиб боради

ШОҲГА ҲУЖУМ
12-дарсининг давоми
КИШТ БЕРИШ ВА МОТ

31-шаҳл

1. Фd1 — g4 x;
1. Oc4 — e5 x;

31-шаҳлда қора шох мот тўрида. Унинг юриш имкониятлари чекланган. Шох ҳозир юра олмайди. Демак, шохга «кишт» бериш ва уни мот қилиш учун сабаблар бор.

Ўз юришида оқлар қора шохни беш хил донда: фарзин, рух, фил, от ёхуд пиеда билан мот қилиши мумкин.

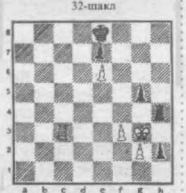
1. Фзf6 — e6 x; 1. Pb8—d8 x;

1. c5 — c6 x
Шохнинг мот бўлиши — ўйин тугаганлигини билдиради.

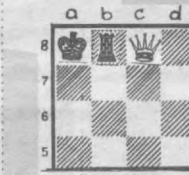
32-шаҳлдаги вазият жуда қизиқдир. Унда юриш қимдан бўлса, шу томон мот қўяди ва уйинда ғалаба қилади.

Юриш оқлардан бўлса, с3 даги рух с8 хонасидан «кишт» бериб мот қўяди. 1. Rc3-c8 x.

Моддий кучлар тенг бўлса-да, қора шохнинг ёмон ҳолати мотга олиб келди. Юриш қоралардан бўлса, улар бошқача усулдан чиройли мот қўяди. 1... h2-h1 O x.

32-шаҳл

33-шаҳл

34-шаҳл

Бу қутилмаган юриш ногоҳ оқ шохнинг мот бўлишига олиб келди. h2 хонасидagi қора пиеда сўнгги манзилга — биринчи қаторга юрди, отга «айланиб» «кишт» берди ва мот қўйди. Бу топқирлиқни талаб қилувчи зўр юришдир.

35-шаҳл

36-шаҳл

Шохларнинг тахта бурчагида ҳаракати анча чекланиб қолади. Бундай ҳолатларда мот қўйиш имкониятлари кўпаяди. Шу боис бурчадаги шохнинг ҳимоя кўргони мустаҳкам бўлиши лозим.

33-36-шаҳлларда бурчақларда жойлашган шохлар тасвирланган.

Тахта қирқимларидаги тўртта бурчақда жойлашган шохларни бир юришда мот қилиш мумкин. Мот қилиш йўлини ўзингиз топинг.

САВОЛ ВА ТОПШИРҚЛАР:

1. «Кишт» нима?
2. «Мот» нима?
3. Қуйидаги вазиятни тахтага теринг:
Оқлар: Шc4, Фзс3, Pa7, Фе3, Оe5, п: с6, e6
Қоралар: Wd8, Фзh3, Ph8, Фg8, Oc8, п:с5, d6
а) Оқлар қандай юришлар билан қора шохга кишт бера олади?
- б) Қоралар қандай юришлар билан оқ шохга кишт бера олади? Барча юришларни дафтарга ёзинг.
4. «Кишт»дан қутулишнинг неча хил йўллари бор? Шу йўللарга доир вазиятларни ўйлаб топинг.
5. Тахтага теринг:
Оқлар: Wf1, Фзh6, Pa7, Фg4, Og6, п:h3, f6
Қоралар: Wg8, Фзd4, Pd2, Фе4, Oг3, п:f4, g3
Юриш навбатида оқлар ва қоралар неча хил мот қўйишлари мумкин. Юришларни ёзиб бординг.

Шахматчи услуби шижоатли, ютуққа интилувчи бўлиши керак. Мен ҳеч қачон курашдан бўйин товламаганман, ақсинча, ҳар сафар кураш вулкони, гирдоб сари ошмаман — ғалаба йўлларини излаб топишдан ҳеч қачон қайтмаганман.

Роберт ФИШЕР

REPETITORLIK FAOLIYATI BILAN SHUG'ULLANUVCHI O'QITUVCHI-MURABBIYLAR, O'QUV MARKAZLARI HAMDA ABITURIYENTLAR DIQQATIGA!!!

"SHARQ" nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi qoshidagi "NAFIS BEZAK" dizayn va ishlab chiqarish markazi **"ABITURIYENT-2013"** loyihasi asosida chop etilgan turkum (seriya) qo'llanmalarni sotuvga chiqarganini ma'lum qiladi.

Loyiha tarkibida abiturientlar hamda o'quv markazlari murabbiylariga ma'lum va mashhur bo'lgan quyidagi mualliflarning mavzuli test topshiriqlari to'plamlari kiritilgan:

1. Madrim Hamrayevning
"ONA TILI" va "ONA TILI FANIDAN MAVZULI TEST TOPSHIRIQLARI TO'PLAMI"
kitoblari (jami 3 qismdan iborat).

3. Yodgor va Erkin Sharifboyevlarning
"ELEMENTAR MATEMATIKA"
kitoblari (jami 5 qismdan iborat).

2. Sharafjon Sariyevning
"ADABIYOT" va "ADABIYOT FANIDAN MAVZULI TEST TOPSHIRIQLARI TO'PLAMI"
kitoblari (jami 4 qismdan iborat).

Quyidagi barcha savdo nuqtalari bank to'lov terminali bilan ta'minlangan.

SOTUVDA!!!

Hurmatli o'quvchilar va ularning ota-onalari!
Xalq ta'limi vazirligi tomonidan erkin savdoda sotuvga chiqarilgan darsliklar **"SHARQ ZIYOKORI"** kitoblar markazining bosh hamda viloyatdagi filiallarida sotilmoqda!

Bundan tashqari, **"Abituriyent-2012 va 2013"** loyihasiga taalluqli kitoblarning arzonlashtirilgan aksiyalari **"SHARQ ZIYOKORI"** kitoblar markazining markaziy hamda viloyatdagi filiallari, shuningdek, boshqa kitobsavdo do'konlari orqali amalga oshirilmoqda. Marhamat, qo'ng'iroq qiling!

Manzil: 100000, Toshkent shahri, Buyuk Turon ko'chasi, 41-uy. Mo'ljal: «Mustaqillik maydoni» metro bekati.
Telefon raqamlari: +998 (71) 236-5401; (faks) 233-4537; (marketing bo'limi) (93) 501-5403, 505-5403;
(buxgalteriya bo'limi) 501-5404; (ishlab chiqarish bo'limi) 501-5402; (ma'muriyat) (93) 501-5401; (98) 301-5401.
Elektron manzil: nafisbezak@mail.ru; Web-sayt: nafisbezak.uz; Axborot hamkorimiz: Imtihon.uz; sharq.uz.

MUROJAAT UCHUN TELEFONLAR: (+998 95) 177-2014; (+998 71) 233-3590; 233-5872.

Andijon shahri: Istiqbol ko'chasi, 8-uy. Mo'ljal: Andijon Temiryo'l vokzali, Bobur maydoni.
+998 (95) 200-8644; +998 (95) 200-4803; +998 (91) 486-9847; +998 (90) 258-2479.
Andijon shahri: «Oltin sahifa» MChJ, Milliy tiklanish ko'chasi, 18-uy. Mo'ljal: «Navro'z» do'koni, Viloyat O'qituvchilar malakasini oshirish instituti. 8 374 228-4795; +998 (90) 526-9771.
Buyurov shahri: Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy. 8 365 223-7596; (93) 620-2333; (91) 444-1212.
Buyurov viloyati: Jondor tumani A.T. «Giyos Azim». Mo'ljal: Buyurov yo'nalishidagi avtobekat.
8 365 582-2871; +998 (95) 604-4462; (91) 441-4982; (91) 441-4981; (91) 442-2285.
Jizzax shahri: Sharof Rashidov ko'chasi, 1-uy. 8 372 226-4293; +998 (90) 538-1600.
Jizzax shahri: X.T. «Barimov Umid», Mo'ljal: «Laretta» savdo majmuasi, «Ko'khobor» yonida.
+998 (90) 310-9610; +998 (94) 342-9933; +998 (94) 573-3661.
Navoiy shahri: O'zbekiston ko'chasi, 14-uy. Mo'ljal: Viloyat Sud va Mustqila maktabi yonida.
8 376 223-0130; +998 (90) 730-1234; +998 (95) 603-4513; +998 (93) 663-2001.
Namangan shahri: Navoiy ko'chasi, 36-uy. Mo'ljal: Shahar soliq inspeksiya, «Farhod» supermarketi, «Sardoba» bozori yonida. 8 369 232-1888; +998 (93) 494-6873; (95) 303-6873.
Namangan shahri: «Ma'rifat g'ulshani savdo servis» MChJ, A. Xo'jayev ko'chasi, 6-uy.
+998 (90) 261-7555; +998 (93) 915-3443; +998 (93) 915-7007; 8 369 227-8964.
Nukus shahri: Do'stlik qizari ko'chasi. Mo'ljal: «Amfiteatr» yonida. Nukus aeroporti yo'lida.
8 361 222-3239; +998 (93) 614-3932; +998 (93) 489-2522.
Samarqand shahri: Universitet xiyoboni, 15-uy. Mo'ljal: SamDU Geologiya fakulteti yonida.
8 366 239-1468; +998 (90) 224-2954; +998 (91) 525-6775.
Samarqand shahri: X.T. «Ishanqul Furqat», Shohrux ko'chasi, 33-uy.
Mo'ljal: «GUM», «Kritrinok». 8 366 233-2833; 8 366 231-1272; +998 (91) 534-2831.
Xiva shahri: «Jahanqul» Davlat qo'riqxonasi. 8 362 375-4308.
8 362 375-6928; +998 (91) 431-5787; +998 (90) 579-6447; +998 (91) 917-6960.
Xorazm viloyati: X.K. «PROMETEY» Pitnak shahri, K. Otaniyozov ko'chasi, 7-uy.
+998 (94) 610-8470.

Farg'ona shahri: K. Dardax ko'chasi, 2-uy. Mo'ljal: Viloyat O'qituvchilar malakasini oshirish instituti. 8 373 275-8765; +998 (95) 400-4468; +998 (91) 666-0077.
Farg'ona shahri: X.T. «Toshpulatov Anvarjon». Mo'ljal: Dehqon bozori hududidagi «Barokato» savdo do'koni. +998 (93) 481-8888; +998 (98) 276-9969.
Marg'ilon shahri: Mustaqillik ko'chasi, 380-uy. Mo'ljal: Marg'ilon dehqon bozori yonida.
8 373 233-3683; +998 (98) 576-5549.
Guliston shahri: Mustaqillik ko'chasi, 81-uy. 8 367 225-1299; +998 (91) 509-7252.
Iermeiz shahri: At-Termiziy ko'chasi, 1-uy. 8 376 223-1104; +998 (93) 636-6868; (93) 638-8858.
Iermeiz shahri: Ya.T. «Izomirov Akbar», Mo'ljal: Markaziy bozor, «O'qay» restorani, 1-qavat.
+998 (90) 644-1700; +998 (93) 610-0248; +998 (91) 901-9202.
Qashqad shahri: O'zbekiston ko'chasi, 245/1-uy. Mo'ljal: Markaziy univermag yonida.
8 375 225-3279; +998 (93) 905-5656; +998 (98) 776-4101; +998 (98) 275-4101.
Toshkent shahri:
«Bodomzor», Yunusobod tumani, Navoiy ko'chasi, 16-uy.
8 371 234-6085; +998 (91) 163-6018.
«O'rda», Shayxontohur tumani, Navoiy ko'chasi, 16-uy.
8 371 241-2590; +998 (94) 698-8979; +998 (90) 982-6941.
«Milliy kutubxona», Yunusobod tumani, Navoiy ko'chasi, 1-uy. +998 (93) 394-8988.
«Beruniy», Shayxontohur tumani, Beruniy ko'chasi, 12-uy. +998 (93) 902-1175.
Toshkent viloyati: X.T. «Azimov Dostoy» Zangiota tumani, «Ilm-shu'las» MChJ bozori, 3-blok, 3-4-5-do'konlar. +998 (94) 676-1171; +998 (94) 615-3343; +998 (94) 675-6616.
Toshkent viloyati: MChJ «Anush Kims Savdo», Zangiota tumani, «Ilm-shu'las» MChJ bozori, G blok, 10-11-do'konlar.
+998 (71) 150-2741; (90) 938-2244; (90) 979-9997.

Shoshilimg!
2014-yil test sinovlariga
sanoqlik aylar qoldi!!!

Qo'ng'iroq qiling!!!

Ma'rifat

TA'SIS ETUVCHILAR:

O'zbekiston Xalq ta'limi vazirligi, O'zbekiston oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, O'zbekiston Ta'lim, fan va madaniyat xodimlari kasaba uyushmasi Markaziy Kengashi.

Bosh muharrir:
Abdusamat RAHIMOV

Tahrir hay'ati: Jumanazar BEK-NAZAROV, Baxtiyor DONIYOROV, Farrux JABBOROV (bosh muharrirning birinchi o'rinbosari), Husan NISHONOV (bosh muharrir o'rinbosari), Farhod RIZAYEV, Nurlan USMONOV (bosh muharrir o'rinbosari), "Учитель Узбекистана", Mirzakarim XUDDIYEV, Baxtiyor YOQUBOV (mas'ul kotib), Aleksey CHUKARIN (mas'ul kotib), "Учитель Узбекистана", Sa'dulla HAKIMOV.

Gazeta
O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida № 0067 raqam bilan ro'yxatga olingan.

ISSN 2010-6416

INDEKS: 149, 150, F-1018.
Tiraj 37608.
Hajmi 4 bosma taqob.
Ofset usulida bosilgan,
qog'oz bichimi A-3.

«Ma'rifat»dan materiallarni ko'chirib boshqarish ta'limi bilan amalga oshirilishi shart.
Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqab qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

Reklama materiallari uchun tahririyat javobgar emas.

MANZILIMIZ: 100083, Toshkent, Matbuotchilar ko'chasi, 32.

Web-site: www.marifat.uz

TELEFONLAR: mas'ul kotib - 233-99-15, umumiy o'rta va maktabgacha ta'lim yangiliklari bo'limi - 233-53-14, fan, oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yangiliklari bo'limi - 233-56-45, adabiyot, madaniyat, kasaba uyushmalari hayoti yangiliklari bo'limi - 233-54-49, ma'naviyat va maktabdan tashqari ta'lim yangiliklari bo'limi - 233-54-63, siyosat, xalqaro hayot va sport yangiliklari bo'limi - 233-76-40, reklama va marketing bo'limi - 233-42-92(faks), 236-54-17.

Bahosi sotuvda
erkin narxda

Dizaynerlar:
Liliya BINASHEVA,
Malohat TOSHOVA.

Navbachi muharrir:
Xayrullo ABDURAHMONOV.
Navbachi:
Bobomurod XUDODYBERDIYEV.

«Sharq» nashriyot-matbaa aksionerlik kompaniyasi bosmaxonasi.

Korxona manzili:
«Buyuk Turon» ko'chasi, 41-uy
51A joylashgan - 21.10
Toshirildi - 21.45